VILNIUS. Sekmadienis, 1927 m. lapkričio m. 20 d. I metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ 1

Kas vergo retežių nedrista numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrzynka Nr. 115.
Šio Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

„PIRMYN"
redaguoja
Stud. PRANAS ANCEVIČIUS.

Interesantus redakcija priiminėja kasdien, iš skiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

Drg. Kiprui Bieliniui,

del jo sunkios ligos, reiškiame gilios užuojautos ir linkime greit pasveikti. REDAKCIJA.

REIKŠMINGAS SUVAŽIAVIMAS.

Diena dienon didėjant Lietuvos politinių emigrantų skaičiui užsieny,—Vyriausias Lietuvos Republikai ginti komitetas rado reikalo sušaukti politinių emigrantų suvažiavimą, kuris duotų galemybės išsiaiškinti svarbius momento uždavinius, stovinčius prieš kiekvieną sąmoningą Lietuvos pilietį kovoj, už gimtojo krašto paliuosavimą nuo fašistinio jungo. Nežiūrint tų dienos uždavinių svarbumo, — kurie stovėjo prieš suvažiavimą,—kai kurie emigrantai neįvertindami politinės situacijos sunkumų—padarė labai netaktiškus, partinės disciplinos neleistinus išsišokimus, del kurių šiandien reiktų išreikšti tik didelį pasigailėjimą Tokiais neapgalvotais išsišokimais jie tik užpylė vandenį ant tų malūnų, kuriems rūpėjo iš anksto nukreipti patį suvažiavimą nuo jo tikrojo tikslo, pasinaudojant savo reikalams.

Bet šiuo labai skaudžių momentu, kuomet mūsų krašte dar nesusigulėjo žemės ant liaudies sūnų kapinynų ir kuomet eilės nekaltų žmonių stovi prieš jiems paruoštas fašistinių budelių duobes, — mums nėra laiko ir prasmės ieškoti skaudžių suvažiavimo incidentų kaltininkų. Juos iškels aikštėn pats ateities gyvenimas. Šiandien gi labai svarbu, kad visos moralinės bei fizinės mūsų pajėgos būtų sunaudotos, ne savytarpioms rietenoms, bet sunkiai kovai prieš juodąjį fašizmą. Todel kiekvienas tuo reikalu daromas žingsnis, kuris del mūsų per menko prityrimo ir organizuotumo neatsiekia visoj pilnumoj savo tikslo,— turi būti rimtai apgalvotas, kad netolimoj ateity nuo to nenukentėtų pats revoliucinis darbas.

Po kruvinųjų ir labai pamokinančių Tauragės įvykių, pirmas svarbesnis, padarytas kovoj prieš fasizmą žingsnis, buvo tai ne visai pilnumoj atsiekęs savo tikslo, Lietuvoj politinių emigrantų suvažiavimas Rygoj 5 ir 6 lapkričio. Bet labai klysta tie, kurie Rygos suvažiavimą vertina taip, kaip reakcingoji buržuazinė ir parsidavusi spaudą. Suvažiavimo reikšmė yra kur kas didesnė. Kas seka paskutinių dienų pasaulinę spaudą, tas pripažins, kad nežiūrint tų menkų nenusisekimų — suvažiavimui vis delto pavyko atkreipti viso kultūringojo pasaulio akis ir parodyti tos fašistinės bandos, laikančios save Lietuvos valdžia, kruvinus darbus, kuriuos jie lig šiol slėpė prieš pasaulio akis. Tame ir yra visa suvažiavimo svarba. Nes jo balsą išgirdusi tarptautinė socialištiškoji ir demokratiškoji visuomenė — išskiriant neskaitlingus lenkų monarchistus, endekus sudariusius bendrą frontą su Vilniaus lietuviais klerikalais, penimais riebiais fašistų buterbrodais ir latvių socialdemokratiškus ministerius, išsigandusius budelio Voldemaro protesto notos, — užėmė aiškia kovos poziciją, prieš Smetonos diktatūrą Lietuvoj. Jau šiandien, dar tik kelioms dienoms praslinkus po suvažiavimo, socialistinė ir demo-

kratinė Vokiečių, Anglų, Prancūzų, Rusų, Estų, Suomių, Lenkų ir k. spauda — priduoda suvažiavimui ir jo priimtoms rezolucijoms labai svarbios politinės reikšmės, tuomi didindama kovojančios Lietuvos liaudies moralinę, jėgą, kovoj prieš fašizmą.

Štai kodel Lietuvos fašistų gauja, gavusi didelį netikėtą smūgį ir apimta panikos, isteriškai pradėjo klykti „Lietuvoj“ ir „Lietuvy“, demagogiškai šmeiždama emigrantų suvažiavimą ir tuomi norėdama atkreipti įtempta visuomenės dėmesį nuo pačių dalykų esmės Kovojančiai Lietuvos visuomenei itin įsidėmėtinas šis antras provokacinis fašistinės gaujos isteriškas riksmas, turintis tikslo nukreipti visuomenės dėmesį nuo vidujinės anarchijos, prie kurios jie privedė mūsų kraštą. Pirmą, tokį veidmainingą riksmą, mums teko girdėti iš tautininkų provakacinių gerklių po Tauragės sukilimo, kuomet jie jį apšaukė komunistinių ir banditiniu pučų, ko ištikrųjų visiškai nebuvo. Antra, tokį pat provokacinį riksmą mes girdime šiandien po Rygos suvažiavimo, kurį jie nori apšaukti kaip lenkų darbą ir suklaidinti visuomenę. Bet kartą apgavus visuomenę, antru kart tas jiems nepavyks.

Šiandien visiems žinoma, kad suvažiavimą organizavo ne Lenkai ir Lenkų įtaka, — jame pasireiškė tiek, kiek Estų, Latvių, Suomių, Vokiečių ir kitų valstybių įtaka. Savo riksmu p. Voldemaras tegalėjo išgąsdinti tokį kovotoją su fašizmu, kaip socialdemokratinį Latvijos ministerį p. Celensą, kuris, del siaurų diplomatiškų išskaičiavimų, pabūgęs protesto notos, privertė savo partijos narius, dalyvavusius kongrese, pakreipti frontą ir šlykščiai užsiginti savo pasakytų revoliucinių kalbų*). Bet mums daugiau negu aišku, kad latvių proletariatas, kuriam rūpi ne jo viršūnių ministeriški portfeliai ir diplomatiški išskaičiavimai, — liks kovoj su fašizmu visada mūsų pusėj, kartu su visu socialistiniu ir demokratiniu pasauliu.

O kai del Lenkijos monarchistų ir ciniškų endekų pasityčiojimų, kurie pasinaudodami suvažiavimo incidentais „Słowo“ ir „Dziennik Wileński“, reiškia didelio susirūpino Lietuvos liaudies ateitimi—mes griežtai pabrėžiame, kad jie atikrauktų šalin savo imperialistiškus reakcingus nagus nuo darbo Lietuvos.

Lietuvos darbo liaudis, kuri sunkiais, nevisai tobulais, žingsniais kovoj prieš savo tiranus, įgijo viso pažangiojo pasaulio aiškia užuojautą ir moralinę paspirtį — sugebės pradėtąją kovą išvesti iki galui ir sutvarkyti savo valstybės reikalus taip, kaip tas jai pačiai bus sveika ir naudinga.

Tą jos politinę orientaciją ir savystovumą parodė kongrese priimtos vidaus ir užsieniu politikos klausimais rezoliucijos, radusios pritarimą visame pasauly.

Rygos suvažiavimu padarytas žingsnis kovoj prieš Smetonos — Voldemaro — Plechavičiaus diktatūrą į platų pasaulį ir radęs jame didžiausio pritarimo—rodo, kad mes stovime ant teisingo kelio. Užtai dabar, praėjus tam reikšmingam istoriniam Rygos suvažiavimui—belieka sukaupti visas kovojančias jėgas, ir kaip Bruno Kalninš teisingai pasakė: juo greičiau priartinti tą valandą, kuria dabartinė fašistinė banda, laikanti save Lietuvos vyriausybe, būtų nušluota nuo žemės paviršiaus.

*) Žiūr. „Socialdemokrats“ Nr 252 str. „Nepasisekimai Lietuvos emigrantų kongrese“.

Antifašistinis suvažiavimas faktų šviesoj.

Buvęs Rygoj 5 ir 6 lapkričio Lietuvos politinių emigrantų suvažiavimas, del savo skubotumo ir per menko organizuotumo, davė progos pasreikšti kai kuriems incidentams. Pasinauduodama, tuo neapgalvotu emigrantų išsišokimu, visa reakcinė, sensacijas mėgstanti spauda, pradėjo skleisti nieko bendro su suvažiavimu neturinčius gandus ir visokiais būdais juodinti patį suvažiavimą, iškraipydama net pačius faktus. Mes laikydami per daug žemu dalyku vesti su tokia spauda ginčų, nematom jokio reikalo į tuos įvairiais gandais pamatuotus užmetimus atsakinėti. Jie visi nelyginant žirniai berti į kietą sieną, patys savaime atpuola, kuomet visa socialistinė ir demokratinė pasaulio spauda, suvažiavima nušvietė taip, kaip jis ištikrųjų praėjo ir ko jis atsiekė. Bet nežiūrint į tai, kad tokia estų, suomių vokiečių, prancūzų ir lenkų spauda įvertino kongzesą iš esmės, pripažindama jam daug pliusų ir nustatydama pasaulinę opiniją prieš Lietuvos fašistinius diktatorius, — mes vis delto laikome reikalingu nušviesti suvažiavimą faktų šviesoj ir mūsų laikrašty, kad tuomi padėti orientuotis plačioms masėm dalykų esmėje.

Pirmoji suvažiavimo diena.

5—XI, 6 v. v. Latvijos spaustuvininkų profesinės sąjungos salej, dalyvaujant virš 45 politinių emigrantų, Estų, Latvių, Vokiečių, Lenkų svečiams ir spaudos atstovams—buvęs seimo atstovas Jeronimas Plečkaitis (s. d.) atidaro pirmąjį Lietuvos politinių emigrantų suvažiavimą. Pagerbus atsistojimu žuvusius draugus kovoje su fašizmu, Plečkaitis trumpoje kalboje apibudino suvažiavimo svarbą, emigrantų padėtį ir uždavinius, kviesdamas, palaikant tarpūsavy didžiausį solidarumą, vesti pradėtąją kovą iki galui. Atidarius suvažiavimą, vienbalsiai išrenkama prezidiumas iš Juozo Paplausko, Prano Vikonio ir Vinco Mickaus. Sekretoriatan, atsisakius dar prieš suvažiavimą, kviestam stud. Kaziui Borutai, — išrenkama stud. Pilotas ir stud. Pranas Ancevičius. Priėmus suvažiavimui patiektą pirmininko Juozo

Paplausko dienotvarkę, Kazys Boruta paprašo žodžio. Gavęs žodį, išeina prie tribūnos ir Lietuvos social. revol.-maksimalistų vardu patiekia rezolucija, kurioj pasako, kad maksimalistai skaito suvažiavimą neteisėtu ir kad jis neturįs teisės kalbėti visų Liet. politinių emigrantų vardu, nes jis esąs sušauktas, maksimalistų manymu, kaž-kakios fikcijos, kuri save vadina „Lietuvos Respublikai ginti komitetas", ir yra pavadintas kaž-kokiu mistišku vardu „kovotojų už Lietuvos nepriklausomybę ir demoktatinę santvarką", ir kad kvietime pažymėta, kad „suvažiavime galės dalyvauti tik tų politinių srovių atstovai, kurie stato sau dienos uždaviniu griežtą kovą už demokratinę krašto santvarką pagrįsta, Respublikos konstitucija",—del tų motyvų maksimalistai dalyvausią tame suvažiavime ir imsią už jį atsakomybę tik tiek, kiek pasireikš suvažiavime Lietuvos liaudies revoliucinė kova su fašizmu už socialistinę Lietuvos Darbo Respubliką.

Pastačius maksimalistų revoliuciją balsavimui, ji buvo vienbalsiai atmesta ir suvažiavimas pripažintas teisėtu. Maksimalistai balsavime nedalyvavo. Po to nutarimo, Boruta iš kampo riksmu pareiškė, kad jie kelsią obstrukcijas. Bet į tai niekas neatsižvelgė ir su pakeltu revoliucinių ūpu prasidėjo suvažiavimas. Pirmas paėmė sveikinimui žodį Estų socialdemokratų partijos lyderis, C. K. narys drg Karolis Astas. Asto, sveikinimo kalba vardu Es. S.D. P. C K., padarė didelį įspūdį į kongreso dalyvius. Savo kalboj preligentas pareiškė: „Visa Estija priešaky su darbininkų klase, seka Lietuvos įvykius giliausiai atjausdama Lietuvos darbo liaudies kovą su fašistine vyriausybe, kuri kruvinu teroru engia lietuvių tautą, smurto keliu pagrobusi valdžią į savo rankas. Nesenai posėdžiavusi Estų Perlamento užsienių komisija, vienbalsiai išsitarė, kad Lietuva negali būti priimta į Pabaltės valstybių sąjungą tol, pakol ją valdo grupė niekšingų uzurpatorių. Nes bikokie santykiai su tokia valdžia, reikštų sauvaliavimo pripažinimą ant lietuvių tautos. Svarbiausią klūįį Pabaltės valstybių susiartinimui ir ankštesniam bendradarbiavimui, kaip tik ir sudaro žiaurus rėžimas Lietuvoj, kuris netik Lietuvai, bet ir visai Pabaltės Demokratijai yra pragaištingas. Todel privalėtų visa Pabaltės demokratija sudaryti bendrą frontą prieš Lietuvos uzurpatorus. Voldemaras yra tos Reakcijos atstovu, kuri stengiasi pavergti visų Pabaltės valstybių laisvę.

Toliau Astas pabrėžė, kad šituos žodžius jis sako netik nuo Estų socialdemokratijos, bet nuo visos Estijos, nes Estijoj nėra nė mažiausios grupelės, kuri simpatizuotų Voldemaro vyriausybei. Net ir buržuazinės partijos, kurios iš pradžių svyravo, dabar prieš Voldemaro vyriausybę atsigręžė. Viešoji Estios opinija laiko dabartinę Lietuvos vyriausybę neteisėta. Aš jums sakau ir tai delto, tęsė Astas, kad jūs žinotumet, jog ne vieni esate kovoj prieš reakcijos jungą. Mes estai esam daugiau negu tikri, tarė baigdamas kalbėtojas, kad Lietuvos demokratija greit nuo uzurpatorių jungo pasiliuosuos ir mūs sekantis susitikimas bus laisvoj Lietuvoj

Suvažiavimas Asto kalbą palydėjo audringų rankų plojimu.

Antras iš eilės sveikino Latvijos seimo atstovas drg. Ulpe, L. S. D. P. vardu: „Lietuvių ir latvių socialdemokratus riša tamprūs ryšiai. Sujungė juos bendra praeitis, kuomet po 1917 m. nuvertimo caro jungo, abiems šaliems sušvito laisvės diena. Nors Lietuvoj siaučia buisus teroras ir reakcija, bet mes, Lat. socialdemokratai, esam tikri, kad reakcija Lietuvoj neamžina. Netolimoj ateity nukris vergijos pančiai nuo Lietuvos darbo žmonių. Latvijos socialdemokratai, kiek leis išgalės, visados jums padės, kaip padėjo lig šiol. Šiandien čia susirinkus kovotojams aptarti bendrus išsiliuosavimo kelius, sveikinu linkėdamas sekmingiausios darbuotės".

Iš eilės suvažiavimą sveikina Lenkijos seimo atstovas Polekevičius, lenkų demokratinių grupių vardu, pabrėždamas, kad lenkų demokratija tiesia lietuvių kovojančiai prieš reakciją demokratijai brolišką ranką, linkėdama sekmingos kovos. Lenkų demokratija nenori kištis į Lietuvos vidujinius reikalus ir neturi jokių imperialistinių užgrobimo tikslų, bet trokšta, kad tos abi valstybės juo greičiau baigtų savytarpius grūčus ir prieitų prie susipratimo.

Sekantis iš eilės kalbėtojas išeina, Latvių darbininkų sportistų (S. S, S.) sąjungos vadas ir seimo atstovas Bruno Kalninš.

„Draugai! Ateinu kad Jumis pasveikinti, nes fašizmas yra bendras mūsų priešas. Buvon solidarūs Jums, kuomet išėjote į kovą prieš priespaudą rugsėjo dienomis. Šiandien lygiai taipat esame jums solidarūs. 4000 mūsų sąjungos narių pasiruošę Jums kiekvienoj minutėj pareikšti netikmoralę, bet ir kitokią pagalbą (Tuos žodžius lydi ilgi entuziastingi rankų plojimai).

Tikime, kad politiniai Lietuvos emigrantai, savo laiką sunaudos tam, kad antifašistinį judėjimą tvirtai sustiprinti. Esame daugiau negu tikri, kad Jūsų kova bus laimėta. Linkime, kad tą valandą, juo greičiau priartintumėt. Tuomet ateis ta diena, kada nebus Lietuvoj tos bandos, kuri šiandien save Lietuvos vyriausybe vadina". Bruno Kalninš'o kalba pasakyta su didele energija ir temperamentu, suvažiavimas palydėjo audringiausiomis ovacijomis. Rovoliucini suvažiavimo ūpą vis didino sekantieji kalbėtojai.

Latvijos profesinių sąjungų Cen. Biur. atstovas drg. Višna savo sveikinimo kalboj pažymėjo, kad latvių profesininkai padėjo ir visados emigrantams padės, kad išliuosuoti Lietuvos darbo žmones nuo fašistinio bestializmo.

Po Višnos, sveikino Latvių Mokytojų profesinės sąjungos vardu mokytojas Kula, kurio patiekta prezidiumui, atviro laiško Lietuvos vyriausybei nuorašą, spauzdiname kaipo istorinį dokumentą.

Pabaigus Kulai, sekė visa eilė sveikinimu, kurios mes del vietos stokos apleidžiame, paduodami tik sveikintojų pavardes ir tų organizacijos pavadinimus, kurių vardu buvo sveikinta.

Pabaltės socialistų studentų sąjungos centro biuro vardu sveikino C. B. pirmininkas stud. Aug. Celminš. Latvių „Socialdemokrato" vardu—redaktorius I. Treimans. Latvių profesinės metalistų sąjungos „Arodnieka" vardu — Brikštė. Lattvių Jaunimo, „Darba Jaunatne" sąjungos vardu—Arturs Zirnits. Visų čia paminėtų sajungų sveikintojai, linkėjo visomis jėgomis vesti kovą prieš fašizmą, žadėdami visokeriopą pagalbą.

Visiems tų organizacijos atstovams pirmininkas J. Paplauskas suvažiavimo vardu išreiškė širdingiausią padėką.

Po to, gauna sveikinimui žodį stud. Pauliukevičius, buvęs komunistinio laikraščio „Skardas" Kaune redaktorius. Jis išeina sveikinti Rygos lietuvių draugijos „Rūta" vardu. Gavęs žodį, jis po keletas frazių, pradėjo bolševikišku metodu plūsti suvažiavimo dalyvius, pravardžiuodamas juos spekuliantais ir tam panašiais pavadinimais. Tas jo provokatoriškas sveikinimas perkūniškai trenkė suvažiavimo dalyvius, kurių daugumą sudarė Tauragės revoliucionieriai, ir jie visi šoko

prie tribūnos šaukdami: „Šalin! Šalin provokatorius iš suvažiavimo!“ Pauliukevičiaus puolė ginti Kazį Borutą, kuris su kumštimi trenkė Juozui Kedžiui į krutnę. Suvažiavimo dalyviai dar labiaus užsidegė ir pradėjo šaukti: „Lauk provokatorius!“ „Mes žinome maksimalistų darbus Tauragėj!“ „Laukan!“ Latvių sportistai, kurie buvo kaipo tvarkos dabotojai, kartu su kongreso dalyviais išstumė Pauliukevičių ir Borutą laukan. Paskui juos išėjo Borutos žmona, Marė Savinskaite ir du žydai. Pasišalinus tai škandalistų grupei iš suvažiavimo — darbas dar labiau pekeltu ūpu tęsiamas toliau. „Rūtos“ draugijos vardu paprašė žodžio studentas Mataitis, kuris atsiprašė kongreso, kad Pauliukevičius savo provokacine kalba suteršė tos draugijos vardą ir jis, norėdamas ištikrųjų pasveikinti jos vardu, nori atitaisyti „Rūtos“ reputaciją. Mataičiui pasveikinus „Rūtos“ vardu, suvažiavimą žodžiu sveikina, Lietuvių s. d sekcijos, prie Lat. S. D. P, vardu Malinauskas. Gi atstovas lietuvių sportistu sekcijos prie latviu „SSS.“ stud. Pilotas sveikina kongresa minėtos sekcijos vardu.

Pasibaigus sveikinimams žodžiu, skaitoma prisiųstos kongresui sveikinimo telegramos ir laiškai. Telegramomis sveikino: Vilniaus pažngieji lietuviai, Vilniaus mokytojų būrelis, Vilnaius lietuviai J. ir A. V, Vilniaus lenkai demokratai, Rusijos socialdemokratų C. K. vardu iš Berlino, Danas ir Abramavičius, Vokiečių socialdemokratų C. K. iš Berlino, Suomių sociald. C. K. iš Helsingforso, Lenkų nepriklausomųjų socialistų studentų draugija iš Varšuvos, Lietuvos politiniai emigrantai iš Karaliaučiaus, Tilžės ir Eidkūnų. Grupė Kybartų gelžkelininkų, „Liaudies Balso“ Redakcija, Liet. stud. socialistų „Žaizdro“ d-ja (laišku) ir d. k.

Pasibaigus sveikinimams, pakeltu ūpu pereita prie antro dienotvarkės punkto:

II. Žuvusių kovoj su fašizmu paminėjimo ir pasveikinimo drugų Lietuvos kalėjimuose.

V. Mickus, liepia pagerbti žuvusius kovoj su fašizmu, išreikšdamas suvažiavimo vardu jiem pagarbą. Lai jų kapai, sako baigdamas kalbėtojas, bus liūdininkais tos priesaikos, kad mes nenustosime niekad kovoti už kritusių idealus. Gedulingo maršo aidai sujungia mintyse kritusius karšygius, su kongreso dalyviais. Salėj įsiviešpatauja gili tyla.

Po sugrojimo gedulingo maršo — V. Mickus siūlo pasveikinti telegramomis draugus sėdinčius Lietuvos kalėjimuose. Siūlymas primtas ir, neatsižvelgiant į tai, kad fašistinė valdžia nedaleis telegramų, nutarta jas pasiųsti.

Žuvusių paminėjimo klausimu, kalba dar stud. Pranas Ancevičius. Kalbėtojas nušviestęs visa kruvinojo fašistinio teroro žiaurumą, ir, paminęjęs žuvusius druugus, pabrėžia, kad jų paliktas krauju rašytas testamentas, turi būti įvykdytas ir kova vedama tol, kol darbo Lietuva bus galutinai paliuosuota iš žvėriškų fašistinės vergijos retežių. Orkestras sugroja („kovoje pražuvot...“).

Negalint tinkamai šiandiena pagerbti žuvusių draugų, nutarta uždėti vainikas ant latvių idejos draugo Masako kapo, žuvusio kovoj su fašizmu.

Pabaigoj vienbalsiai nutarta neįsileisti kongresan rytojaus diena maksimalistų ir komunistų grupelės. Tuo ir baigiasi revoliuciniu pakeltu ūpu pirmoji kongreso diena.

Antroji dieną.

6. XI. Apie 10½ v. r. suvažiavimas tęsiamas toliau. Salėj pilna publikos ir svečių. Prie korespondentų stalo sėdi Vokiečių s. d. „Vorwärtv“, Estų laikraščio, SSSR. telegrafo agentūros atstovas, Latvių „Pedej Bride“, lenkų „Kurjer Wileński“ ir „Baltischer Presse“ korespondentai. Kongresą sveikina lenkų soc. dem. sekcijos, prie Latvių S. D. P. atstovas Višniauskas. Perskaitomi prisiųsti iš Lietuvos sveikinimo laiškai.

Toliau sekė ketvirtas dienotvarkės punktas:

„Kodel buvo galimas grudžio 17 d. perversmas“.

Jį klausimą referavo V. Mickus ir P. Vikonis, Referentai nušvietė tas priežastis, kurių dėlei įvyko perversmas. Be to, nurodė tautininkų veidmainingumą.

„Kalėjime rauda mano Tėvynė“.

Šį etiudą skiriu fašistinių budelių sušaudytiems Tauragiečiams.

4. [1])

Kruvinoji tėvynės rauda, kurion šiaurūs vėjai pina motynų verksmus ir dūsavimus, nešdami juos iš visų kampų, — liejasi visoj Lietuvoj. Bet ji daug baisesnė negu

Šiaurūs vėjai,

Tai ne šiaurūs vėjai šianakt ūžauja
ir ne lietūs vėdrais liejasi.
Sena motė ant slenksčio dūsauja,
jauna sesė rauda ant priekłėčio.

Lik sveikas, senatvės parama!
Dirvonams išplėštas sūnus artojas.
Todel mykia karvė iš tvarto varoma,
žvengia bėris pro vartus jojamas.

Surakinę sūnų kaž kur išvežė
į kalėjimą ar nužudyt nežinia.
Ant vieškelio liko tik kruvinos vėžės
ir motina pravirkdyta vidurnakčia.

Kaltas kad žagrė rankų neišlaužė,
kad kirvių griebė gintis iš pasuolės.
Negana ponams, kad mokesčiais smaugia,
žvėrių gauja vidurnakčia užpuolė.

Ir ne šiaurūs vėjai šianakt ūžauja
ir ne lietūs vėdrais liejasi.
Sena motina ant slenkščio dūsauja,
jauna sesė rauda ant priekłėčio.

Tas charakteringas ir gilus eilėraštis, mus vaizduotėj gimdo tą barbarišką sceną, kuria fašistiniai budeliai pavertė visą Lietuvą... Scena, kuri visoj nuogumoj parodo tuos kruvinus gyvenimo faktus, kuriuos neturi galemybės parodyti visuomenei fašistų cenzūruojama spauda. Toj tragingoj scenoj, keičiais prieš akis baisūs vaizdai... Matome, kaip fašistinių žvėrių gauja užpuolusi vidurnakčia miegančią bakūžę, išplėšė iš senos motinos prieglobstės senatvės paramą-sūnų, — palikdami ją su verkiančia dūkra; žiūrinčias į kruvinas vėžes — pėdsakus kuriuos paliko judošiška budelių gauja išnykus iš akių.

Kruvinomis vėžėmis išraižyta visa Lietuva. Skaudu. Bet dar skaudžiau, kaip poeta, kurio dūšioj pinas kruvini atgarsiai; inscenizuotų gyvenimo faktų akyvai-

[1]) Žiūr. „Pirmyn“ „Vienkartin. Leidinys“.

jų monarchistinius palinkimus. Nurodė koalicinės valdžios lepšiškumą ir per menką griežtumą link fašistinių organizacijų, kurioms visą laiką dirigavo Smetoną ir jo kompanija. Ir galop įvyko perversmas. Po diskusijų ėjo nauji sveikinimai. Suvažiavimą sveikino Tauragės delegatas, emigrantas Merkelis. Iš eilės paėmė žodį 6.XI, atvykęs Lenkų socialistų P.P.S. atstovas ir Vilniaus miesto viceprezidentas, drg. V. Čyžas. Kalbėtojas, lenkų proletarijato vardu, linkėjo nenuilstamai kovoti už darbo Lietuvos šviesesnį rytojų. Apibrėždamas dabartinės pasaulinės reakcijos siautimą, jis baigdamas pabrėžė: Socialistinės idėjos nenugalimos. Juos prasimuš pro visokias statomas kliutis ir įgyvendins, vietoj tos šovinistinės neapykantos, kuri yra šaltiniu įvairių peštynių ir nesantaikų — visų žmonių solidarumą ir brolybę.

Iš eilės sveikinta Lietuvos S.D.P. vardu, kurios atvykęs delegatas X. Y., įgaliavo suvažiavimą pasveikinti Ancevičiui.

Bauža perskaitė prisiųstą kongresui sveikinimo laišką iš Varnių koncentracijos stovyklos.

Po sveikinimų pereita prie penkto dienotvarkės punkto

„11 mėnesių fašistinės diktatūros Lietuvoj".

Referatą skaitė Paplauskas, nušviesdamas tas visas niekšybes ir kruvinus darbus, kuriuos tam laiko tarpy padarė tautininkai, privesdami kraštą prie anarchijos. Referatas sukėlė karštas diskusijas. Dalyvavę diskusijose daugelis kalbėtojų, kuriems asmeniškai teko patirti tautininkų rėžimą, iškėlė labai daug žiaurių vietinės administracijos darbų, apie kuriuos ofiziozinė valdžios spauda nutylėdavo.

Kadangi visų referatų pagrindinės mintys apima priimtas vidaus ir užsienio klausimu rezoliucijos — tai mes čia jų neatpasakojam. Pasibaigus penktam dienotvarkės punktui, nešamas vainikas ant drg. Masako kapo. Visi kongreso dalyviai, priešaky su latvių sportistų grupe, žygiuoja į Brolių kapus.

Ant Masako kapo suvažiavimo vardu uždedamas gražus vainikas. Kongreso vardu pasako kalbas V. Mickus ir Pranas Ancevičius. Be to, vainiką uždėjo lenkų demokratai ir Lenkų socialistų vardu Čyžas.

(Pietų pertrauka).

Laike pietų pertraukos, Rezoliucijų komisija, susidedanti iš J. Plečkaičio, J. Paplausko, Pr. Vikonio, V. Mickaus ir Pr. Ancevičiaus, sueina pagaminti vidaus ir užsienių klausimų rezoliucijas. Del vidaus rezoliucijos nekyla jokių keblumų. Komisija ją priima vienbalsiai. Gi užsienių politikos klausimu Mickus atsineša rezoliuciją ir kategoriškai pareiškia, kad ji būtų priimta. Komisijoj kyla ginčas ir prie susitarimo neprieinama. Viliau einant į plenumo posėdį lyg ir susitariama. 6 v. v. tęsiamas toliau suvažiavimas. Plečkaitis skaito referatą

„Mūsu kovas tikslai".

Savo referate Plečkaitis nušviečia, tą sunkią kovą su fašizmu ir jos tikslus. Pabrėžia, kad tie tikslai turi būti kiekvienam aiškūs. Mes neturime užmiršti tų sunkumų, kurie prieš mus stovi. Nuvertus fašizmą, reikalinga taip sutvarkyti kraštas, kad jame būtų laidotos visokios teisės darbininkams valstiečiams, kurie sudaro krašte daugumą. Be to, turime galvoj turėti ir tą sunkią ekonominę Lietuvos padėti, išvesti ją iš ekonominio, kultūrinio skurdo — yra pirmutinis uždavinys. Kad tai būt galima atlikti, reikalinga, kad Lietuva turėtų draugiškus santykius su visomis kaimynėmis valstybėmis. Stabilizuotų savo vidaus politiką. O tuomet ji galės gauti, taip reikalinga krašto atstatymui paskolą ir dirbti progresyvinį kūrybos darbą. Priešingai, mes neapsisaugosime nuo įvairių suiručių ir konfliktų su užsienių valstybėmis. Didžiausias konfliktas, del kurio kenčia ekonominiai Lietuva ir Vilniaus kraštas, yra dar lig šiol neišspręstas Vilniaus klausimas. Pasinaudodamos ta padėtimi reakcinės buržuazinės partijos laiko kraštą karo padėty, kaip mes matėme krikščionių demokratų laikais. Tokia nenormali padėtis, skurdina gyventojus ir duoda progos kelti įvairiems vaidams. Lenkų šovinistai, lenktyniodami su Lietuvos šovinistais, persekioja gyventojus, uždarinėja mokyklas. Nuo to kenčia tiek Vilniaus krašto, tiek Lietuvos kultūrinė pa dėtis. Dar blogiau dalykai stovi ekonominiu atžvilgiu

---

zdoj, atjausdamas Lietuvos tragedijos gelmes—vaizduoja ją prikalta ant kryžiaus.

Kryžių Lietuva.

Ant dūšios gėlos tiek. O veide
sielvastos.
Kad kryžiai kryžkelėse keikia
žiūrėdami į kartuvių vartus.

Tie vartai — Lietuva.
Tie kryžiai — Lietuva.
O Lietuva, tai mano tėviškė
tą naktį staugė alkanas šuva
ir kraujas tylomis teškė.

Ant vieškelių. Ant kryžkelių
Tai mano tėviškė ant kryžiaus kybo.

Poeta teisus. Jausdamas dūšioj tą visą Lietuvos gėlą ir sielvartą, jis negalėjo poetiškoj formoj nesulyginti Lietuvos tragedijos su ta sena istoriškaja, legendarine tragedija kuri ištiko Kristų Judos parduota už 30 grašių ir pakabinta ant kryžiaus. Priminimas tos legendarinės tragedijos simbolio—kryžiaus, ir tų evangelijos pasakingų vaizdų, — prieš mus iškelia dar šiurpesnę, bet jau ne legenderinę o realią, kruviną Lietuvos tragediją. Fašistiniai budeliai vadovaujant Smetonai, Voldemarui, Plechavičiui ištiesų pakabino Lietuvą ant kryžiaus.

Merdi šiandien nukryžiuota, pasigerėjimui fašistinei bandai, Lietuva. Iš jos žaizdų tyliai teka nekaltas kraujas, kad net alkanas šuva, atjausdamas tą skausmą, kaukia.

Lietuvos darbininkija, kareiviai, jaunime! Nejaugi jūs dar nematote ant kryžiaus kabančios tėviškės!? Nejaugi jos tragingos gėlos ir sielvartos šauksmai, nerastų atgarsio jūsų krūtinėse!? Nejaugi jūs būtumėt kartu su budeliais pasmerkę tuos Tauragės liaudies sūnus, kurie nepakęsdami tos scenos, pirmieji drąsiai žengė nukabinti Darbo Lietuvos nuo kryžiaus ir tragingai žuvo palikdami mums krauju rašyta testamentą.

Ne!

Garbė kritusiems Tauragės karžygiams, kurie pirmieji savo krauju rašytame testamente pareiškė revoliucinį pasiryžimą nukabinti Lietuvą nuo kryžiaus. Mūsų visų švenčiausia pareiga pildyti kritusių karžygių valią, vedant jų revoliucinį pasiryžimą iki galui, kol bus Darbo Lietuva nukabinta nuo kryžiaus.

F. Rogūza

Vilnius 1927 m.

Didžiausia bedarbė Vilniaus krašte. Stovi uždarytos gelžkelių linijos. Nėra tranzito per Lietuvą. O nuo to kenčia mūsų ūkis. Turint galvoj tas visas priežastis, turi būti prieita su Lenkija prie ekonominių, diplomatinių, kultūrinių santykių ir išsprendimo ginčijamo Vilniaus klausimo. Mes, socialdemokratai, pasisakėm Seime už normalių santykių pradėjimą su Lenkija, nuo tos pareikštos nuomonės neatsisakome ir dabar.

Kitas toks klausimas, keliantis nuolat vaidus, yra Klaipėdos klausimas. Laužymas Klaipėdos konvencijos ir siaurinimas jos autonominių teisių, kelia nuolatinius nesusipratimus tarp Lietuvos ir Vokietijos. Mes stovime už tai, kad tie nesusipratimai būtų baigti ir Klaipėdos kraštui garantuotos autonominės teisės. Dar vienas itin svarbus dalykas, tai suėjimas artiman kontaktan su Latvija ir Estija. Pabaltės valstybių sąjungos sudarymui kaip tik yra didžiausia kliūtis fašistinis rėžimas Lietuvoj; ką vakar ir drg. Astas patvirtino. Todel toji sąjunga ateity turi būti sudaryta. Kas liečia kitas mums artimas valstybes—tai mes matome, kad Voldemaras savo avantiuristine užsienių politika, pagadino santykius su visomis. Norint mums laiduoti savo nepriklausomybę ir išvesti kraštą i kultūringą rytojų, mes turime palaikyti artimus draugiškus santykius su visomis kaimyninėmis valstybėmis. Nes priešingai, mūsų maža valstybėlė gali vėl žlugti ir atsidurti po svetimu jungu.

Referatas sukėlė daug diskusijų. Vikonis tarp kitako pabrėžė, kad, nežiūrint į Lietuvos mažume, normuojant užsienių santykius, turi būti atsižvelgta teisėtumo. Ypač tas liečia Lenkijos ir Lietuvos klausimą.

B a u ž a pareiškė, kad mums visiškai dabar nereikalinga kalbėti apie užsienių politiką ir santykius su kitomis valstybėmis.

Kiti kalbėtojai buvo priešingos nuomonės. Atsakius Plečkaičlui del Vikanio ir ir Baužo kalbų, patiektos vidaus ir užsienių palitikos klausimais sekančios rezoliucijos;

I. Vidaus politikos klausimu.

„Suvažiavimas apsvarstęs Lietuvos fašizmo klausimą ir turėdamas galvoje:

1) kad dabartnė Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus vyriausybė yra neteisėtą Lietuvos vyriausybė ir valdžią paėmė smurto keliu, padaryto visai nežymios karininkų ir reakcinų studentų grupės, prieš milžininės gyventojų daugumos valią;

2) kad neteisėta Smetonos — Voldemaro — Plechavičiaus vyriausybė tuo smurtu, o vėliau paleisdama seimą, visiškai likvidavo konstitucinę, įstatymais paremtą Lietuvos santvarką. Kruvinu rėžimu laisvus piliečius pavertė niekšiškų nuolatinių iždo aikvotojų, žmogžudžių, smurtininkų vergais, ir šalį įstūmė į pilietinį karą;

3) kad dabartinė neteisėta vyriausybė, neturėdama šaly gyventojų paramos, stengiasi išlaikyti savo rankose valdžią negirdėtu teroru, masiniais žudymais be teismo arba su „teismu", kuriame neatsižiūrima elemetariausių teismo vedimo reikalavimų, masiniais trėmimais į katorgos darbus ligi gyvos galvos, žiauriais mušimais kalėjimuose suimtųjų liaudies laisvės kovotojų, paversdama visą šalį klaikiu kalėjimu;

4) kad fašistinė Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus vyriausybė Lietuvos armiją pavertė lietuvių tautos pavergimo priemone, ir tuos kareivius, puskarininkius ir karininkus, kurie atsisako eiti budelių pareigas, tremia į katorgos darbus arba sušaudo, daugybę demokratinių karininkų metą iš armijos ir pažemina tarnyboje, o visa karininkų masė terorizuojama slaptų fašistų jačeikų, kurių sudaryta bolševikų metodu visose kariuomenės dalyse;

5) kad fašistinė Lietuvos vyriausybė sustabdė visų darbininkų profesinių, politinių ir kultūrinių organizacijų darbą, uždraudė visokius darbininkų ir kitų demokratinių organizacijų susirinkimus, savavališkai pakeitė ligonių kasų įstatymą ir sustabdė jo vykdymą gyveniman, panaikino viešuosius darbus; darbo inspekciją pavertė paprasta biurokratine darbdavių reikalų gynimo įstaiga, niekais pavertė dvarų darbininkų įstatymą ir visiškai pastojo kelią Lietuvos darbininkų klasei susikurti politinių, profesinių ir kultūrinių organizacijų;

6) kad fašistų vyriausybė Lietuvoje sustabdė tolimesnį žemės reformos vykdymą, o jau nusavintą dvarų žemę dalimi gražiną dvarininkams, kad fašistų valdžia sustabdė valstybės paramos teikimą naujakuriams, ir del to didelė naujakurių dalis, įdėjusi savo sklypan daug triūso ir visą savo menką išteklių, priversta palikti jį ir eiti į tolimą Pietų Ameriką; tokia priešinga naujakuriams ir smulkiesiems ūkininkams politika pereitą pavasarį sukėlė negirdėtą išeivybę, kuri tiesiog ištisų sodžių gyventojus išvarė, kaip pav. Rokiškio ir Zarasų apskrytyse;

Už ką mane dabartinė valdžia iš Lietuvos ištrėmė?

(Tąsa).

Pagaliau tyla pradeda apimti miestą. Tik retkarčiais pasiekia mus, kaž-kur skanbančio pianino akordai, dainų aidai; kurie linksmina nuo mūs atskirto gyvojo pasaulio viršūnes. O apačios! Jos neduoda man ramumo. Prieš akis stojasi to senelio skurdi lūšna už miesty, kurioje rauda jo neščia žmona, ir penketas alkanomis akimis mažučių vaikų nustoję savo maitintojaus. Gi tokių skurdo prislėgtų lūšnų tūkstančiai Lietuvoj, milijonai visame pasauly! Nejaugi jie visi atėjo tam pasaulin, kad savo dalią mirkyti sraujose ašarose ir pūti visą gyvenimą?! Nejaugi niekad nepabus tos lūšnos iš vargų miego ir nepažvelgs pasauliui stačiai į akis?! Nejaugi niekad nepabus pasaulis pasmerktas prakeikimui, badui ir vergavimui?! Paskendus tų minčių gelmėse man norėjosi taip sušukti:

„Pabusk pasmerktas prakeikimui.

„Pasauli bado ir vergų!", kad sudrebėtų kelėjimo sienos. Bet tuo tarpu suzviegė kieme žvalgybos automobiliai ir pažadino mane iš tų kamojančių galvą minčių. Draugai paaiškino, kad žvalgybininkai rengiasi „medžioklei". Nes jems sėdint, kas naktį važiuoja „medžioti" ir vis parveža naujas aukas. Tiesa, ilgai neprisėjo laukti. Apie 3 v. nakties sužvangiejo kalėjimo raktai duodantieji ženklą, kad valstybės apsaugon paimti nauji „*visuomenės tvarkai pavojingi asmens*". Ir taip kas naktį, kol aš sėdėjau areštuotas.

17—18-IX.

Sekančios dienos darėsi vis nubuodesnės. Nežiūrint į tai, kad mes stengemės pajvarinti laiką pasakodami įvairius anekdotus, skaitydami Sinklerį, Čechovą, L. Tolstojų, F. Werfel'į ir kitas knygas, — visvien kalėjimo atmosfera troškino ir slėgė nuotaiką. Tuo labiau, kad nežinojom už ką areštuoti ir kas mūsų laukia.

Jau ketvirtą diena sėdėjau be tardymo. Nežiūrint, kad aš daug buvau skaitęs apie kalėjimus ir kalinius baisių dalykų, bet kiek prisimenu—tai nė vienas rašytojas nesugebėjo atvaizduoti kaip kalėjimas veikia į žmogų, jo psichiką ir jausmus. Tai galima tik pačiam patyrti.

7) kad kol vyriausybė tebėra fašistų rankose, nėra jokios galimybės stabilizuoti Lietuvos vidaus gyvenimas, ir del to nėra jokios galimybės gauti iš užsienių labai reikalingų kreditų mūsų šalies žemės ūkiui ir pramonei kelt. Avanturistinė Voldemaro užsienių politika tas sąlygas dar labiau pasunkino, o visa to išdava suirutė pramonėj, vis didėjantis nedarbas, varginga smulkiojo ir vidutiniojo ūkininko padėtis;

8) kad neteisėta Smetonos — Voldemaro — Plechavičiaus vyriausybė, norėdama nuduoti savo valdžios teisėtumą, tokiose karo lauko teismų ir karinės cenzūros siautimo sąlygose, rengiasi nekonstituciniu būdu pakeisti konstituciją ir dargi šitokiose negirdėtose sąlygose, kada visokia piliečių laisvė suvaržyta, ji bijodama, kad jos siūlymą liaudis atmes, vėl neteisėtu būdu atima balsavimo teises visiems 20 — 24 amžiaus piliečiams, šaly, tuo sumanydama dargi atvirą balsavimą;

9) kad kol prie valdžios tebėra ši prigavikų gauja, pasivadinusi Lietuvos vyriausybe, nėra ir nebus galimybės duoti šaliai ramybė ir nustatyti įstatymais paremta tvarka;

Todel suvažiavimas nutaria:

1) Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus vyriausybės nelaikyti teisėta Lietuvos vyriausybe ir stengtis ją nuversti;

2) šaukti visą liaudį stoti į ginkluotą kovą už demokratinę tvarką.

Apie šį suvažiavimo nutarimą ir jo motyvus pranešti svetimųjų valstybių atstovams, prašant nutraukti visokius santykius su fašistų valdžia.

Be to, tam tikru pareiškimu kreiptis į Socialistinį Darbininkų Internacionalą ir į Žmogaus Teisių Lygą, prašant pasiųsti Lietuvon tam tikrą Komisiją, kuri ištirtų darbininkų žudymus ir šaudymus Tauragės apskryty, o taip štrityį pat politinių kalinių ir uždarytųjų į koncentracinius lagerius padėtį".

II. Užsienių politikos klausimu.

„Suvažiavimas randa dabartinės nateisėtos mūsų šalies fašistų vyriausybės užsienių politiką žalingą ir pavojingą, nes ji nori Lietuvą visiškai atskirti nuo viso pasaulio demokratijos, sukelti priešų santykius su kaimyninėmis valstybėmis, stiprinti tautinius vaidus šalies viduje, gimdyti konfliktus Europos rytuose, o to visa pasėkoj gali pražudyti mūsų nepriklausomybę.

Suvažiavimo nuomone, Lietuva turi eiti prie draugiškų santykių plėtimo su visomis valstybėmis, su kuriomis riša bendri politiniai ir ekonominiai reikalai, o ypač su Pabaltės valstybėmis, Latvija ir Estija.

Lenkijos klausime susivažiavimas stovi už betarpišką diplomatinių Lietuvos santykių su Lenkija pradėjimą tuo tikslu, kad tuojau panaikinus dirbtinai reakcionierių ir šovinistų grupių palaikomą karo padėtį, išsprendus taikos keliu tarp abiejų valstybių visus ginčijamus klausimus, ir sudarius tarp jų normalius politinius, ir ekonominius santykius.

Jau buvusi demokratinė Lietuvos vyriausybė padėjo pagrindą draugiškiems politiniams santykiams su Sovietų Rusija. Šių santykių stiprinimas ir ekonominio bendradarbiavimo plėtimas suvažiavimo nuomone, turi esmines reikšmės Lietuvos respubliką atstatant ir keliant jos gerovę.

Nuolat besiaurindama autonomines Klaipėdos srities teises ir sukliudydamą tautinę vokiškos gyventojų dalies ambiciją, reakcinė Voldemaro vyriausybe atveria nuolatinių nesusipratimų šaltinį su Vokietijos vyriausybe ir kelia vokiečių tautos nepalankumą Lietuvos atžvylgiu.

Suvažiavimas stovi už tai, kad Klaipėdos kraštas galėtų pilnai naudotis savo autonominėmis teisėmis ir lengvatomis, ir bendrai už lojalų mūsų valstybės elgesį visų tautinių Lietuvos mažumų reikalų atžvilgiu, už tikrą visų piliečių teisių sulyginimą, nedarant jokių skirtumų tarp jų, tautos ar tikybos atžvilgiu".

Rezoliucija vidaus klausimu nesukelia jokių ginčų.

Del užsienių rezoliucijos išeina kalbėti Mickus. Kalbėtojas įsikarščiavęs pradeda plustis ir pareiškia, kad užsienių klausimu turi būti priimta sekanti rezoliucija: „Užsienių politika turi būti vedama taip, kad su visomis valstybėmis, neišskiriant ir Lenkijos, būtų palaikomi draugingi santykiai. Su Lenkija turi būti užmegsti diplomatiniai, ekonominiai ir kultūriniai santykiai. Gi Vilniaus klausimą ir kitus ginčijamus klausimus išspręs teisėta Lietuvos vyriausybė, demokratinis Seimas".

Mickaus potiektą rezoliuciją išeina ginti Vikonis Nematydamas, kad nėra veik jokio esminio skirtumo tarp abiejų rezoliucijų, jis išsikarščiavęs pradėjo plūstis ir daužyti tribūną. Girdi, toks dalykas yra neleistinas Jam dar prieš suvažiavimą, pasakęs lenkų atstovas Rygoje Lukaševičius, kad jei būsianti priimta

---

Tos keturios dienos man rodėsi mėnesiais. Iš nuobodžio rūkydavom, gaudėm muses ir tremdavom jas, kaipo pavojingus mūs rimčiai asmenis ne į koncetracijos stovyklą, kaip elgėsi su mumis, bet į laisvą pasaulį. Man dabar pasidarė daugiau negu aišku, kad visi tie mokyti vyrai, profesoriai, kurie įrodinėja, kad prasižengėlius gali tik kalėjimas pataisyti—labai klysta. Kalėjimas gali išugdyti tik neapykantą prieš visą supuvsį šį buržuazinį pasaulį. Jis gali išugdyti mastančiame žmoguje tik kovos jausmus, kad kiekvienas privalo kovoti, už tokį pasaulį, kuris nežino jokių prasižengimų ir jokių kalėjimų.

Prasiveria mūs kameros durys ir pakviečia karin. Urbelį. Spėliojame kas bus su juo, kuris sėdi 10-ta dieną. Poliosuotas. Atsisveikiname su ašaromis akyse. Tos ašaros trykšta iš džiaugsmo, kad vienam mūsų grąžina laisvę, bet kartu pasireiškia lyg ir pavydas, kad mes liekame kalėti.

Iš gretimų kamerų išveža kitus sunkiųjų darbų kalėjiman, tuštindami vietas naujiems. Naktį vėl prisipildo kameros.

20-IX.

Nesulaukdami tardymo, rašome kartu su J. Belecku tardymo sekcijos vedėjui pareiškimus, prašydami, kad mus greičiau tardytų ir prieitų prie kokių nors rezultatų. Man ypatingai buvo svarbu rezultatai, nes reikėjo baigti redaguoti literatūros skirių naujam „Kultūros" žurnalo numeriui ir, be to,l aikyti keturius egzaminus kuriucs buvau užsirašęs universitete. Egzaminus reikėjo būtinai iš laikyti, norint, kad pasiliktų valstybinė stipendiją sekantiems metams.

Vakare apie 7 v. kviečia mane tardymui. Prie tardymo stalo sėdi kaž-koks p. Prušakevičius su jezuitiška fizionomija ir teisių fakulteto studentas Butkevičius. Prasideda tardymas; užrašę mano metus pavardę, adrisą, pradėjo statyti klausymus.

— Kokiai politinei partijai ar studentų organizacijai priklausai tamsta.

— Politinei partijai nepriklausau jokiai, Priklausau tik socialdemokratinei studentų organizacijai „Žaizdras" kurios pirmininku esu ir studentų „Kultūros" būreliui. Tai sakydamas puikiai žinojau, kad žvalgyba pati gerai žino kur aš priklausau. Tiek to.

— Kokiu būdu tamsta gavai priešvalstybinį laikraštį „Brazilijos Lietuvis".

— Atsiprašau ponas tardytojau, aš pirmą karta

rezolucija palanki Lenkijai ir pripažintas išspręstas Vilniaus klausimas, tai lenkai padėsę kovoje prieš Voldemarą. Tai nekšingumas ir pasityčiojimas iš mūsų. Plečkaiti! Ar tik nesislepia už jūsų Judas maišelis ir t.t. Salėj kyla triukšmas. Girdisi balsai „kiek tau Voldemaras užmokėjo". Pirmininkas nutraukia posėdį. Paprašoma iš salės išeiti visų svečių ir daromas vien tik socialdemokratų frakcijos pasitarimas. Frakcijos pasitarime paaiškėja, kad niekas nežinojo apie Vikonio ir Mickaus pasitarimus su Lukaševičium ir niekas Vikonio tam nebuvo įgaliavęs. Reikalaujama iš Vikonio pasiteisinimo argumentų. Vikonis jų neturi. Socialdemokratų frakcija laiko jo žingsnį provokaciniu, turinčių kaž kokiu užkulisinių tikslų ir Vikonis už laužymą partinės disciplinos 22 prieš 3 ir 2 balsam susilaikius, pašalinamas iš frakcijos, ir paskelbiamas jam boikuotas. Apie tai nutarta pranešti Lietuvos S. D. P. C. K.

Po pasitarimo tęsiamas toliau plenumo posėdis, dalyvaujant visiems kongreso dalyviams ir svečiams. Rezolucijos statomos balsavimui. Rezoliucija Vidaus klausimu priimama vienbalsiai. Užsienių politikos klausimu patiekiamos dvi rezolucijos. Rezoliucija, kuri buvo priimta komisijos posėdy dauguma balsų ir Mickaus su Vikonių rezolucija.

Už pastarųjų Rezoliuciją balsuoja 14 kongreso dalyvių, už komisijos rezoliuciją 27. Tokiu būdu priimta komisijos rezoliucija. Liaudininkai ir Vikonis, nesurinkę daugumos balsų, demonstratyviai, priešaky su Mickum, apleidžia salę. Pasilieka vien tik Rygos ir Vilniaus socialdemokratai išskiriant Vikonį, Gustą ir 12 liaudininkų apleidusių salę. Salėj iš pradžių susidaro nejauki atmosfera. Bet greit kongreso ūpas pakyla ir suvažiavimas energingai vienų socialdemokratų tęsiamas toliaus.

Suvažiavimo pirmininkas Paplauskas daro išvadas del kilusių incidentų: Mums aišku, kad tiek maksimalistų grupelytė, kurių mes visų Lietuvos emigrantų tarpe tepriskaitytumėm vos 10—12 žmonių, tiek liaudinkai savo neapgalvotais išsišokimais priešaky su Vikoniu, kuris turėdamas kaž-kokius užkalisinius provokacinius tikslus, jų tarpe, laike kongreso, vedė agitaciją ruošdamas savo tikslams dirvą—užpylė vandenį ant fašistinio Voldemaro malūno. Bet tas vanduo ant tiek silpnas, kad jis mums visiškai nepakenks tolimesnėj kovoj. Esu tikras, kad tie žmonės, kuriems ištikrųjų rūpi ištesėti kova iki galui — atslūgus įkaitintoms galvoms—apgailės savo klaidas ir bus vėl kovotojų eilėse.

Žodį gauna Malinauskas. „Draugai! Aš nekartoju to, kas šiandien dedas Lietuvoj. Suvažiavimas tai gerai žino. Jam aiškūs tos fašistinės gaujos darbai. Bet tie, kurie prieš valandėlę apleido salę, yra lygūs tiems išdavikams, kurie drįso paržengti kritusių brolių kapinynus ir nueiti į fašistų pusę.Liūdnas toks reiškinys, bet mes socialdemokratai del to neturime nusiminti. Mūsų partijos draugai padėjo galvas, kovoje su fašizmu, mes tą kovą išvesime iki galui. Lietuvos liaudis dabar tikrai mato, kam rūpi žūtbūtinė kova su jos budeliais. Reikšdami padėką mūsų idejos draugams užsieniuose, mes jų moralinę pagalba davesime kova iki galui. Todel tegyvuoja socializmas! Tegyvuoja jo vykdytoja ir kovotoja su fašizmu tarptautinė socialdemokratija".

Suvažiavimo sveikinimui prašo žodžio tik ką atėjęs Latvijos profesinių sąjungų C. B. pirmininkas Wetzkaln. „Draugai! Emigrantų padėtis visuomet sunki. Bet Latvijos idejos draugai su jumis. Fašizmas yra tarptautinis reiškinys, todel ir kova su juo privalo eiti tarptautiniu frontu. Kartu su viso pasaulio proletariatu kovojame ir kovosime už visų šalių darbininkų klasės rytojų ir visų tautų solidarumą. Laimėjimas ankščiau ar vėliau bus mūsų pusėj".

Žodžio prašo drg. Karolis Astas. „Pasilikome vieni socialistai. Kitaip ir būti negali. Nes tik socialdemokratija, be jokių dvejonių ir svyravimu, gali būti kovotojų eilėse. Jūsų kova yra mūs visų kova už socialistinius darbininkijos idealus. Incidentas su liaudininkais, tai kovai, visiškai negali pakenkti tolimesniame darbe. Jiems šiandien, jeigu jie nenori pereiti į fašistinį ar klerikalinį liogerį, bet kovoti prieš fašizma — nėra kur dingti. Jie turės grįžti pas jumis, tuo labiau, kad jūs nepagrindiniame klausime išsiskyrėte. Jūsų balsą iš priimtų rezolucijų išgirs visas socialistinis ir demokratinis pasaulis ir jums padės sunkioje kovoje. Todel aš jumis dar kartą sveikinu estų socialdemokratų vardu ir pareiškiu, kad mūsų pagalba jums visados užtikrinta.

Asto kalbą palydi andringi plojimai. Jam pabaigus kalbėti, suvažiavimui linki priimtus ir apgalvotus planus vykdyti gyveniman, drg. Čyžas.

Pirmininkas Paplauskas dėkoja visiems atsilankiusiems ir prašo, kad grižę užsienių atstovai išreikštų padėką kongreso vardu Latvijos, Estijos, Vokietijos, Finlandijos ir Lenkijos socialistams, už draugišką

---

girdžiu iš Tamstos visą žinančių lūpų, kad „Br. Liet." prievalstybinis laikraštis. Gavan jį paštu iš Brazilijos. Bet man labai stebėtina, kaip paštas prie dabartinės korespondencijos cenzūros praleidžia priešvalstybinę literatūrą.

— Tai ne tamstos dalykas, — piktai atsakė tardytojas.

— Labai atsiprašau ponas—atsakiau žiūrėdamas į jo kvailą fizianomiją.

— Ar tamsta pažinojai Tauragės riaušių dalyvius: kap. Majų, Soltoną, Mikulskį?

— Išskiriant Mikulskį, kitų visiškai nepažinojau.

— Kada tamsta mateis su Mikulskiu paskutinį kartą?

— Tuomet, kol dar nebuvo *išvaikytas* seimas.

— Ką bendro tamsta su juo turėjai?

— Nieko.

— Ką bendro tamsta turėjai su kitais dalyviais?

— Naivus tamstos klausimas tardytojau. Manau tamstai gali būti aišku ką bendro galima turėti su visiškai nepažįstamais žmonėmis.

— Gerai, o ką bendro tamsta turėjai su Tauragės įvykiais?

— Absoliutiškai nieko.

— Dabar pasakyk tamsta, ką žinai apie Tauragės įvykius?

— Žinau tai, kad dabartinė valdžia barbariškiausiomis priemonėmis sušaudė apie 15 visai nekaltų žmonių.

Nes mane ant tiek buvo įpykinęs, toks kvailas ir beprasmis tardymas, kad aš visai nenorėjau ir atsakinėti į statomus klausimus. Bet Pur. vartydamas mano sąsiuvinius, „prasikaltimo raktą",—pradėjo tardyti iš kitos pusės.

— Tie visi rankraščiai tamstos ranka rašyti?

— Taip.

— O ką reiškia šis parašas F. Rogūza?

— Tai mano pseudonimas.

— Kur tamsta juos spauzdinai?

— Žurnale „Kultūra".

— Koks ir kieno tas žurnalas?

— Nejaugi ir tamsta p, tardytojau lig šiol nežinojai, kad Lietuvoj jau penkti metai eina toks žurnalas. Labai gaila. Paaiškinau savo tardytojams apie „Kultūros" žurnalą, su mintimi galvoj, kad ir žvalgyboje dirbu kultūros darbą. Dar kai ko paklausinėję, davė

užuojantą ir pagalbą kovoj prieš fašizmą. Gi Amerikos Lietuvių socialistinėms ir demokratinėms grupėms, po nutarta pasiųsti pądėkos laiškai. Pasakęs paskutinį žodį, suvažiavimo pirmininkas uždaro pirmąjį antifašistinį Lietuvos emigrantų kongresą. Pabaigoj sugiedamas internacionalas.

Taip tai atrodo Lietuvos politinių emigrantų kongresas faktų šviesoje.

Suvažiavimo pirmininko pareiškimas del Kongrese kilusių nesusipratimų.

1. Del bėgidiško bulvarinio laikraščio „Janakas Sinas" melo, kad suvažiavime buvo pastatytas atskiras stalas lenkams – turiu pabrėžti sekančiai. Stalas stovėjo ne lenkams, bet visiems spaudos atstovams. O jei „J. S." korespondentas p. Grusevskis, sėdėjo tarp suvažiavusių dalyvių tuo tikslu, kad vėliau spaudoj kelti šlykščias intrigas — tai mes nekalti. Gi visi kiti korespondentai, tiek lenkų, tiek latvių „Pod. Brid", tiek vokiečių „Vorwärts", Estų, „Baltischei Presse", SSSR, telegramų agenturos ir kiti — sėdėjo prie bendro stalo.

2. Maksimalistų isterika man visai nesuprantama. Jeigu jiems Respublikos gynimo komitetas fikcija, ir jeigu jie laiko save principiniais priešininkais demokratijos ir jei visas tas suvažiavimas rodėsi kaž-kokia mistika—tai ko jie atvyko suvažiaviman? Nejaugi tam, kad pasirodyti, kaip moka eseriškai paklykauti ir kelti obstrukcijas. Jeigu tik tam, tai šitie „gryno kraujo" revoliucionieriai labai blogai savę užsirekomendavo visuomenei.

3. Stud. Pauliukevičiaus tikslas aiškus. Jis, kaipo komunistų šalininkas, norėjo sugriauti suvažiavimą. Bet savo „gilios išminties" žodžiais sveikinant žmones, kurių daugumą sudarė Tauragės revoliucionėriai – spekuliantais tegalėjo juos pavadinti tik Pauliukevičius.

O kaip tą jo sveikinimą sutiko tie žmonės, matė jis pats, kuomet savo „revoliucine" prakalba tepajegė suagituoti 3 maksimalistus—su kuriais sudaręs bendrą frontą turėjo pasišalinti.

4. Liaudininkų išsišokimas po suvažiavimo mums visai paaiškėjo. Turimomis žiniomis liaudininkų viršūnės tariasi su krikščionimis. Taigi del to, turbūt, ir buvo duotas Mickui įsakymas iš toliau, kad nesueiti su s. d. į perdaug artimą kontaktą. Mes iš savo pusės galėtumėm tik palinkėti geros kelionės liaudininkų viršūnėms, žinodami tikrai, kad jų masė bus kovotojų avargardė prieš fašizmą.

Kitaip Mickaus ir suprasti negalima. Nes jeigu jiem nebuvo priimtina komisijos patiekta rezoliucija, tai jie galėjo pareikšti, kad šituo klausimu visiškai susilaiko nuo balsavimo. Bet taip klykti ir bėgti tekinam iš salės po to, kaip jų rezoliucija buvo žymia balsų dauguma atmesta — yra labai netaktiška.

5. Del Vikonio, tai mes visiškai nesuprantam, ko jis norėjo savo pasielgimu atsiekti. Pirma, mums visai nieko nebuvo žinoma apie jo kaž-kokius pašnekesius su Lenkijos Atstovų p. Lukasevičium Rygoj. Kas jį tam įgaliavo, nežinia. Mums viena žinoma, kad p. Lukasevičius dementavo Vikonio pareikštų suvažiavime žodžius laikrašty „Rigasche Rundschau", kur buvo paskelbta Vikonio kalba. Be to, man visai neaišku, kuriuo tikslu Vikonis slaptai agitavo liaudininkų žmones palaikyti jo ir Mickaus rezoliuciją. Tie visi dalykai duoda rimto pamato įtarti, kad Vikonis turėjo kaž kokių nešvarių provakacinių tikslų. Todel priimdama tai domen soc. dem. emigrantų frakcija — jį pašalino iš savo tarpo, paskelbdama baikota. Apie tai pranešta ir L. S. D. P. C. K.

6. Del laikraščių skelbimo, būk socialdemokratai pakirstė balsavime į Rygos ir Vilniaus sparnus, turiu pareikšti kad nieko panašaus nebuvo. Išskiriant Vikonį, visi socialdemokratai liko ir visada liks vienminčiais.

7. Darant iš to visko iš vadas, reikia pabrėžti, kad tie visi „ponai", pradedant maksimalistais ir baigiant Vikoniu — savo pasielgimu užpylė tik vandenį ant fašistinio Voldemaro malūno. Jų apgailėtinų pasielgimų šiandien kitaip įvertinti negalima.

Juozas Paplauskas.

Vilnius, 10—XI.

Suvažiavimo sekretoriato pranešimas.

Sulik kongreso nutarimu, sekretoriatas, priimtas vidaus ir užsienių politikos klausimais rezoliucija, išvertus prancūzų kalbon, per esamus Rygoj diplomatinius atstovus, išsiuntinėjo sekančių valstybių vyriausybėms: Suomijos, Estijos, SSSR, Vokietijos, Prancūzijos, Anglijos, Amerikos, Lenkijos, Šveicarijos, Belgijos.

Tiesioginiai pasiųsta sekančių valstybių vyriausybėms: Čekoslovakijos, Švedijos, Norvegijos, Danijos.

Be to, rezolucijos pasiųstos: 1) socialistiniam Dar-

---

pasirašyti protokolą Jį pasirašiau neskaitęs, pasitikdamas, kad viską, kas jiems buvo reikalinga, užrašė. Po tardymo p. Prušakevičius pareiškė kad jie nieko antivalstybinio nerandą ir prieš mane nieko neturį. Aš esąs areštuotas Tauragės komendanto parėdymu ir jie duosią jam telefonogramą apie tardymo rezultatus; o kai gaus atsakymą, tuomet mane paliuosunos. Paaiškinau, kad man tai labai keista. Tuo labiau, kad Tauragėj savo gyvenime nesu buvęs.

— Nieko mes nežinome. Tai ne mūsų dalykas. Mes tik pildome savo pareigas.

Och jūs niekšai, veidmainiai, visi tik pildote savo pareigas, pamaniau, sau. Pildydamas ir aš savo pareigas, grįžau kameron ir laukiau telefonogramos. Iš pasikalbėjimų su draugais, paaiškėjo kad maždaug visų toks tardymas buvo ir visi areštuoti, Tauragės komendanto parėdymu. Kaip tam Tauragės komendantui ir galva neapsisuko , duoti tiek daug parėdymų į visus Lietuvos užkampius. Tai matyt, kad žmogus nuo širdies dirba tėvynės labui. Tam žmogui tai tikrių tikriausiai p. Smetonienė užkabnis iš karto visus tris „Vyties Kryžiaus" ordenus.

21—24. IX.

Praslinko keturios dienos, o Tauragės komendantas—jokio atsakymo, Negi galima jį už tai kaltinti. Juk jis užsiėmęs svarbesniais dalykasi, *žmonių žudymu*. Matomai žino žmogelis, kad „Vyties Kryžiui" gauti, reikia būti ir geru budeliu.

Pagaliau, rašant man tas eilutes, pasikviečia mane kitas tardytojas mano colega, studentas humanitaras, p. Litvinaitis (vilnietis). Grąžna man dienoraščius palikdamas sau rankraščius ir „Br. Liet.". Po to pareiškia, kad mane nufotografuos ir pasiųs Kauno komendanto p. Skučo žinion. Padėkojęs jam už suteiktą žinią, nuėjau fotografuotis. Nufotografavo mane bent 3 kartus iš visų pusių, nuspaudė pirštus, rankas—žodžiu. įtraukė į „juodąją prasižengėlių knygą".

Pasiruošėm su J. Belecku kelionei. Susiėmę savo daiktus, lydimi ginkluoto policininko, nelyginant katoržnikai—13 v. išėjom į judančių gatvę, kurios 8 dienas nebuvom matę. Gal skaitytojui ir juokingai atrodys, bet man iš džiaugsmo, atsidūsus laisvu oru ir pamačius laisvus žmones, akyse pasirodė ašaros.

Šalygatviais eiti neleidžia. Žingsniuojame pilkos

bininkų Internacionalui, 2) Socialistiniam Darbininkų Jaunimo Internacionalui, 3) Profesinių Sąjungų Amsterdamo Internacionalui. 4) Tautų Sajungai, 5) Tarptautinio Darbo Biuro Direktoriui Albertui Thomai, 6) Žmogaus Teisių Lygai, 7) Visų Europos valstybių socialistinėms partijoms.

Parašyta ir pasiųsta atskiri raštai, specialiai sudarytai komisijai politiniams kaliniams tirti prie Soc. Darb. Internacionalo ir Žmogaus Teisių Lygai, kurių prašoma, kad neatidėliojant pasiųstų speciales komisijas Lietuvon; ištyrimui politinių kalinių buklės, šaudymų ir tų visų žiaurumų, kurie šiandien siaučia mūsų krašte.

Stud. Pranas Ancevižius.
Stud. Pilotas.

Ryga, 1927—XI—7—8 d.

Suvažiavimo atgarsiai

Viso pasaulio įtakingesnioji socialistinė ir demokratinė spaude plačiai rašo apie suvažiavimą, įvertindama jį kaipo svarbų politinį įvykį ir mirtiną smūgį p. Voldemaro diktatūrai. Kai kurie laikraščiai, kaip pav. Estų s. d. dienraštis, vokiečių s. d. „Vorvärts", kokiečių „Baltische Presse" ir d. k. pabrėžia, kad po to suvažiavimo užkirstas kelias Lietuvos fašistiniams diktatoriams į užsienį.

Negalėdami del vietos stokos duoti plačią užsienių spaudos apžvalgą, mes šiuo atvėju patiekiam svarbesnes ištraukas iš vokiečių s. d. „Vorvärts" ir lenkų P. P. S. „Robotnik", kur aiškiai atremia ant mūs socialdemokratų metamus šmeistus, fašistiniai valdžiai palankios spaudos.

Vokiečių socialdemokratų Centro Komiteto organas Berline „Vorwärts", iš lapkričio mėn. 10 d., papildydamas savo pranešimą apie antifašistinį suvažiavimą Rygoje, del kaltinimų, metamų Lietuvos socialdemokratams, taip rašo:

„... socialdemokratų rezoliucija kalba, kad tarp Lietuvos ir Lenkijos visi ginčijami klausimai turi būti rišami išimtinai tiesioginėmis derybomis. Liaudininkai nori Vilniaus klausimą rezoliucijoj atskirai minėti Su šituo socialdemokratai nesutinka, nes jie mato, Vilniaus konflikto nuolatiname pabrėžtiname kartojime, karo pavojaus kurstymą. Mums gi visiškai suprantama, kad žmonės, kurie ištrūkę iš Smetonos — Voldemaro respublikos fašistinių baisenybių ir Vilniaus srityje atradę sau prieglaudą, turį ten galymybės nekliudomai savo laikraštį „Pirmyn" leisti; jaučia kitus didesnius rūpesnius, negu kad kaip grąžinti Vilnių fašistinei valdžiai. **Vienok šitas motyvas dar neįrodo, kad jie Lenkijos papirkti**

Del komunistų skleidžiamų gandų, kad Lenkija ruošiasi pulti Lietuvą, „Vorwärts" sako:

„... Artinantis Tautų Lygos posėdžiams įvairiais keliais iš Maskvos skleidžiami „susirūpinimai", kad Lenkija planuoja ir ruošia Lietuvos puolimą arba net jos užėmimą. Tai žinoma yra gryna nesąmonė. Lenkija yra gana soti, o gal būt net perdaug soti nelenkiškomis tautinėmis mažumomis, kad jaustų noro jas dar padidinti. Tautinės mažumos tuomet, lai kui bėgant, galėtų nustoti buvę mažumomis. Lenkija taip pat gerai supranta, kad nors ji savo karine pajėga su Lietuva galėtų greit apsidirbti, bet kad jos toks karo žygis greitai gali iššaukti tokius pat žygius iš kitų pusės.

Savo straipsnelį baigdamas „Vorwärts" komunistų adresu priduria:

„Geriau bus savos „susirūpinimais" neleisti save ant juoko laikyti, bet ištirti savos širdies ištikinumą taikai".

Lenkų Socialistų Partijos (P.P.S.) organas „Robotnik" iš 10. XI-27 m. vedamajam straipsny, „Lenkija ir Lietuva", kalbant del santykių tarp šių valstybių sako

„Zinome, kad p. Voldemaras remiasi vientik durtuvais ir karininkų gauja. Norime, kad Lietuvos demokratiją laimėtų kovą, nuverstų diktatūrą ir paimtų valdžią i savo rankas. Norime, kad tą padarytų savo darbu, savo kova. Visokios „ginkluotos intervencijos" iš Lenkijos pusės laikytumem pragaištingomis visais atžvilgiais. Mūsų politinis tikslas šiuo atžvilgiu galime suvesti į porą pagrindinių punktų: tarp Lenkijos ir Letuvos turi būti normalūs ekonominiai. politiniai ir konsulariniai santykiai. Lenkai Lietuvoje, lietuviai Lenkijoje privalo turėti vienokias sąlygas laisvam vystymui savo kultūros, švietimui, kalbos ir tt.

Toliau, kalbant apie Rygos kongresą, sako:

---

gatvės viduriu, šaudomi paniekos pilnais praeivių žvilgsniais. Tų, supuvusios miesčionijos, žvylgsnių lydimi— atsiduriam p. Skučo globoj, iš kurio nagų nė vienas areštuotų neišėjo laisvėn Valdovų galia, valdovų valia, jų ir teisybė Juk jie nekalti. Jie taip pat pildo savo pareigas... Cha, cha, cha!..

Komendantūroj dižuruojantieji puskarininkiai ir kareiviai, priėmė mus su giliausia užuojauta. Jų veiduose, peržiūrėjus mūsų tardymo protokolus, matėsi didžiausias nepasitenkinimas tokiu sauvalingu valdžios elgesiu.

— Už ką jumis areštavo, — paklausė dižuruojantis puskarininkis.

— Mes patys nežinome,—atsakėm abu kartu

Permetęs dar kartą, akimis mūsų bylas, puskarininkis pasipirktinęs tarė:

— Po velniais, kas čia galų gale darosi. Tokius kvailus kaltinimus galima kiekvienam žmogui primesti.

Ir jo žvilgsnys tarytum sakyte sakė, kad taip il gai negali būti, kad mes kareiviai to nepakęsime.

Po draugiško ir nuoširdaus pašnekesio, laukėm tolimesnių parėdymų. Neilgai trukus atėjo komendanto adjutantas ir parašęs lydimą raštelį — nuvedė mus į Kaun. Apskr. viršininko daboklę, kol mes būsime ištremti visam karo stoviui: mano draugas į Šakių apskriti, aš į Varnius.

Apskrities viršininko daboklėj, kameroj Nr 4, — pilna pažįstamų. Čia randame socialdemokratų partijos sekretorių stud. Dzidą Budrį, stud. Cezarį Petrauską ir keletą darbininkų atgabentų iš kitur. Iš jų sužinome, kad vakar, t. y., 23-IX, yra išgabenti į Varnius stud. „kultūros" burelio pirmininkas Č. Liutikas, stud. social. „Aušrininkų" dr-jos pirmininkas Krygeris, stud. organizacijos „Atžala" pirmininkas Šlekys, stud. A. Žvironas, mokytojas J. Genušas ir visa eilė nepažįstamų. Be to, mums papasakojo, kad pirmiems trims studentams p. Skučas buvo pasiūlęs pasirinkti užsienį arba Varnius, ir tuo tikslu paleido juos 5 dienoms sutvarkyti reikalus ir bėgy 2 dienų duoti galutiną atsakymą. Bet kuomet jie nuėjo pranešti, kad važiuos į užsienį, buvo tuoj areštuoti ir išgabenti į Varnius. Matomai ir jis nabagas stengiesi ištremti į Varnius tam tikrą skaičių, be kurio negalėjo gauti nuo p. Smetonienės atlaidų, ar bučkio. O gal ir „Vyties Kryžiaus"?

Mūsų naujieji tavorščiai papasakojo ir apie tą

„Ant kiek rems visa Lietuvos demokratija, pirmoje gi eilej socialdemokratija, — nutarimus kongreso sveikiname. Voldemaro diktatūra gavo stiprų smugį. Tikime į galutiną pergalę Lietuvos demokratijos ir į gėlemybes doro lenkų, lietuvių susipratimo".

Kruvinojo fašistų teroro auka.

Lietuvos darbininkijai šiandien tenka pergyventi vieną po kitai, labai skaudžios nelaimės.

Rugsėjo 9 d. Tauragej, iš jos tarpo išplėšta fašistinių budelių visa eilė revoliucinių kareivių. Nespėjus atšalti kraujui gyslose, tų žuvusių revoliucionierių, spalių 9 d. pasėkia mus kita skaudi žinia. Mariampolėj nužudytas jaunas revoliucionierius, socialdemokratų pa tijos narys, drg. Kazys Mažeika. Žinia, apie drg. Kazio mirtį, šiurpulingai sukrečia visą Lietuvos darbininkų šeimą. Štai dar nesenai matėme jį savo tarpe kovojant, nenuilstamai dirbant darbininkų šeimos ateičiai. Visai nenorisi tikėti, kad jis ištiesų amžinai nuo mūs atskirtas, kad jam daugiau neberūpi sunki darbininkijos kova... Taip... Kazio nėra mūsų tarpe.. Tai tvirtina jo krauju rašytas revoliucinis testamentas. Testamentas, kuris rodo, kad Kazys ir šaltan kapan žengdamas nė valandelei nepamiršo darbininkų šeimos. Štai kodejis gyvas mūsų tarpe.

Kazys gimė 1905 m. liepos 13 d. Vilkaviškio miestely, neturtingoj darbininkų šeimoj.

Jo tėvai, savo vienintelį mylimą sūnų, visomis išgalėmis stengėsi leisti mokyklon. Bet del neturto Kazys, baigęs Vilkaviškio „Žiburio" gimnazijos 4 klases, buvo priverstas nutraukti mokslą. Neatsižvelgiant į tai, kad jam teko mokintis klerikalinėj gimnazijoj, jis nepasidavė jos įtakai. Baigęs 4 klases padėjo tėvams ir kartu pradėjo dirbti darbininkiško jaunimo tarpe. Turėdamas 20 metų t. y. 1925 metais įstoja į Lietuv. S. D. partiją, kurioj aktingai dirba iki pat mirties. Kazys ypatingai pasižymi partiniame darbe per rinkimus į III-čią seimą. Nežiūrint į tai, kad policija jį buvo kelis kartus areštavusi, jis nepuolė dvasia, bet išėjęs laisvėn, dar didesniu pasiryžimu varė agitaciją, atsižymėdamas savo oratoriniais gabumais.

Po rinkimų, pradėjus labiau organizuotis darbininkams, Kazys nenuilsdamas dirba L. S. D. patijoj ir profesinėse sąjunguose. 1926 m. išrenkamas Vilkaviškio apsities s. d. komiteto valdybon. Tuo pat laiku išrenkamas ir Bendr. Darbin. Profesinės s-gos Vilkaviškio skyriaus sekretorium. Tas pareigas jis eina ligi gruodžio 17 d. pervesmo. Išsiviešpata vus reakcijai ir užgniaužus viešąjį darbininkų sąjudį Kazys su aktingesniais draugais dirba nelegaliai, organizuodamas antifašistines organizacijas ir ragindamas darbininkus kovai.

Prasidėjus masiniams areštams po Tauragės sukilimo, areštuojamas ir Kazys. Padarius pas jį kratą, nieko įtartino nerasta. Bet nežiūrint to, jis buvo visokiais būdais kankinamas ir verčiamas prisipažinti dalyvavime antifašistinėse organizacijose. Kazys, kantriai pernešdamas visas tas budeliškas egzekucijas, neprisipažino ir nieko neišdavė. Kuomet jam žvalgyba pareiškė, kad jis bus atiduotas karo lauko teismui, Kazys ramiai sutiko žinią ir nieko neatsakė. Išklausęs teismo sprendimo pareiškė:

— Jei jums taip patinka nekaltų žmonių kraujas, šaudykit.

Ramiai laukdamas mirties, Kazys 8—X, 23 v. nakties, parašo savo ranka sekantį laišką:

Draugai!

Draugai šį laišką siunčiu visiems draugams, visai vargstančiai Lietuvos liaudžiai, nešančiam skurdo gyvenimą Lietuvos proletarijatui. Tai mano paskutiniai žodžiai prieš mirtį, lai jie liks atminty visų: Aš žuvau, kaipo socializmo kovotojas, kaipo priešakinis sargybinis Lietuvos proletarijato ir visos tos visuomenės dalies, kuri trokšta geresnės ateities ir už ją kovoja. Man žuvus tegul mano vieton stoja kiti kavotojai, tegul tęsia pradėtąjį darbą ir kova bus laimėta. Daug sunkumų reiks padėti, daugeliui teks galvą padėti, bet tas tegul neatbaido nė vieno. Tik pasiryžimu, nenuilstančia kova ir begaline drąsa apsišarvavę, kovotojai laimės kovą. Iš

---

džiovininką darbininką, kaip jį vežant į Varnius buvo apalpusi jo žmona o 5 mažyčiai vaikai įsikibę tėvui į skvernus, klykė netekdami savo maityntojaus. Beklausant tų liūdnų vaizdų artinosi 7 v. v., kurią išvežė ir stud. Cez. Petrauskų į lietuviškąjį Sibirą. Toks pat likimas laukė ir mūsų. Bet kol jo sulaukėm, prisėjo dar 5 naktis, vesti aršią kovą su valstybinėmis blakėmis ir utėlėmis, kurių buvo pilna kamera. Senesnieji tos kameros kaliniai, buvo įvedę tokią tvarką, kad kiekvienas turi dižuruoti po 2 valandas į naktį ir pamatęs besiruošiančias antpoliui ant mūsų blakes, — tuoj pasmerkt jas visu griežtumu miriop, pasiremiant veikiančiais dabar Lietuvoj karo lauko teismų įstatymais. Nors aš iš principo buvau nusistatęs prieš mirties bausmę; tuo patim ir prieš blakių žudymą, bet kadangi dabar Lietuvoj tiek priviso blakių siurbenčių žmonių, kraują, tai galu gale po ilgų diskusijų sutikau pasiduoti nustatytai disciplinai ir pripažnau, kad kito kelio atsikratyti nuo to brudo—nėra,

25. IX.

Apskrities viršininko daboklėj laikas bėgo daug greičiau ir įvairiau. Viena, čia policininkai buvo labai mandagūs, bo to, tekdavo pamatyti daug įvairių scenų, kurias tuo tarpu apleidžiu. Gi pats daboklės viršininkas, senas žilas žmogelis—mumis rūpinos, kaip tėvas savo vaikais. Kas rytas ateidavo pasiteirauti mūsų sveikatos, nuotaikos... papasakodavo svarbesnes miesto naujienas ir galop punktualiai išmokėdavo valstybinę algą p 1 Lt. į dieną; neatsižvelgdamas ar atneša kam valgyti ar ne. Nežiūrint jo senumo, tose kasdieninėse pareigose, jis būdavo visad gyvas, linksmas nuoširdus ir įnešdavo kokį tai įvairumą. Mes visi taip su juo susigyvenom, kad kas rytas laukdavom ateinant.

26. IX.

Pirmadienio rytą, apie 10 v., pas mane atsilanko nelauktas svečias,—mano profesorius kun. Juozas Tumas, su kurio, nežiūrint mūsų pažiūrų didžiausio skirtumo, aš kuogeriausiai sugyvenau, nors spaudoje ir labai apsibardavom. Nusiskundęs, kad vakar negavęs leidimo pasimatyti, jis niekad nepasęstančia šypsena prabilo:

— Na tai kaip tu čia pakliuvai?

— Pats nežinau profesoriau.

Papasakojau jam iš eilės visas „prasižengimo" nuodėmes, kaip mane areštavo ir kas laukia.

mirties kovotojui reikia tyčiotis ir ją niekinti. Jeigu mes norime laimėti, tai aukokim viską, ką turime, ne tik kai-ką, bet viską ligi gyvybės.

Mirdamas palieku draugams įvykinti paskutinį mano norą. Jis yra pašalinimas tiranų ir budelių nuo Lietuvos veido. Aš vieno tenoriu, tad kad kuogreičiau varguoliai taptų laisvi, kad kuogreičiausiai geriausi sūnūs ir kareiviai, kovojančio proletarijato, nustotų buvę žudomi, kad ištuštėtų kalėjimai perpyldytų varguolių, o jų vieton būtų susodinti tie, kurie tyčiojasi iš liaudies teisių, tie, turie po kojomis pamynė visą Lietuvos visuomenę. Ko bijoti? Kodel neiti kovoti? Juk varguolių daugybė, persekiojamų dauguma, tik drąsiai į kovą ir žūs skriaudėjai. Jeigu neisit jūs varguoliai kovoti, amžinai nešiosit tą biaurią, sunkią naštą, kurią uždėjo jums skriaudėjai. Nejaugi geriau amžinai kęsti panieką, neg kovoti ir numesti tą jungą. Juk jūs varguoliai vedat sunkų gyvenimą, biauresnį negu turtuolių šunes ir gyvuliai veda. Negi jums negeriau kovą laimėjus panaikinti skriaudas, nušluostyti ašaras nuo savo raukšlėtų veidų tr vesti laimingą, laisvą gyvenimą.

Atkeršykit budeliams už mano mirtį. Lai kuo mažiau bus tokių, kurie norės kėsintis ant žmonių laisvės. Kovodami už laisvę atsiminkit vieną: kad kiekviena priespauda yra žalinga. Del to neuždėkit žmonėms naujų pančių laimėję kovą. Gelbėkit žmogaus teises visiems savo draugams, sėdintiems kalėjimuose. Esantiems laisvėje linkiu drąsiai kovoti ir laimėti. Turėkit viltį, kad kova bus laimėta. Aš mirdamas tą viltį turiu ir ji palaiko žegiant į kapus.

Neužmirškit manęs kovą laimėję. Palaikykit atminty mano mirtį. Aš esu iš tų, kurių lavonais nuklotas kelias prie liaudies laimėjimo, kurių kūnais grindžiamas kelias prie socializmo. Buržuazija, šaudydama mus, meta pirštinę visai Lietuvos liaudžiai į veidą.

Pakelkite tą pirštinę ir parodykit, kad jūs nebijot kovoti už savo laisvę, už šviesesnę ateitį.

Lai gyvoja socializmas!
Lai gyvoja revoliucija!
Težūna tironai ir liaudies skriaudėjai!
Visi kovon už savo teises!
Žuvęs už liaudies laisvę ir socializmą

K. Mažeika.

Mariampolės Kalėjimas 1927—X—8,23 valandą.

1927 m. Spalių mėn. 9 d. 5. v. įvykdomas budeliškas mirties sprendimas.

Drg. Kazys Mažeika palieka liūdinčius netik savo tėvus ir jauną sesutę, bet visą Lietuvos darbininkiją. Bet minint mums jo mirtį, nevalia liūdėti; jis paliko mus ne liūdesiui, bet galutinai kovai laimėti. Todel, pernešdami tas sunkias *nelaimes*, mes privalome dar didesniu pasiryžimu siekti tų idealų, del kurių žuvo mūsų draugai. Kazio paliktas mums įvykdyti testamentas, aiškiai pasako, **ko** ir **kaip** prievalo siekt kovojanti socialdemokratija. Lai jo atmintis ir revoliucinis pasiryžimas bus mums geriausiu pavyzžiu ir paraginimu kovoj už socialistinius idealus.

Socialdemokratas.

Mariampolė, 1927—XI—1 d.

Žodis draugams moksleiviams.

Dažnai tenka išgirsti sakant, kad moksleivija, tai ateities viltis. Šitame posaky gali būti tiesos, bet ne visada Viskas priguli nuo to, kokį išsilavinimą gauna moksleivija, kokią žinių arsargą susikrauna jaunose dienose, kokią pasaulėžvalgą išsidirba ir ar ją išsidirba. Be žinių, be pasaulėžvalgos, be gyvenimo supratimo ir sugebėjimo jis tėmyti, negali būti veikėjų, tai gi negali būtį to, ko tikimasi iš moksleivijos.

Moksleivijos toks ar kitoks išsilaivinimas yra labai svarbus dalykas. Suprantama, kad čia galvoje turime pašalinį užmokyklinį lavinimosi darbą, kuriam turi būti surasta laiko šaly sauso pamokų kalimo. Nieko nėra klaidingesnio, kaip nuomonė, kad moksleiviui galima pasitenkinti vien tuo, ko mokyklos programa iš jo reikalauja.

Šių dienų buržuazinių mokyklų programos, perpildytos daugybe tokių sutrunijusių atgyventų dalykų, kuriuos išmetus, tikram švietimui nebūtų jokios žalos. Bet šiandien, kol tas programas rašo ir vykdo gyvenime tie, kuriems rūpi ne visapušiškai išlavintas savystoviai mąstantis žmogus išauklėti, bet paklusnūs bevaliai manekenai—išsilavinimui reikalinga ieškoti kito kelio. Apie tą vienintelį kelią, man ir norisi su moksleivija pasidalyti mintimis.

— Tai negali būti, kad jauną žmogų taip be jokios kaltės imtų ir ištremtų kur į Sibirą, — kategoriškai atsakė mano profesorius.

— Gali ar ne gali, tai kitas dalykas, bet žinau, kad taip yra.

— Būk ramus, tikrai žinau, kad tu Taurogėj jokios revoliucijos nekėlei ir tave turės paliuosuoti, kad toliau galėtum studijuoti ir dirbti literatūros darbą.

— Labai ačiū profesoriau, lauksiu tamstos pastangų rezultatus.

27—28. IX.

Laukiu. Rytojaus dieną atsilankęs Tumas pranešo, kad mane sutikę paliuosuoti p.p. Skučas, Budrys, krašto apsaugos ministeris pul. Daukantas, tik jam dar reikią nueiti pas Vid. Reik. Ministerį p. Musteikį, Bet komendantas p. Skučas pasirodė ant tiek chuliganiškas ir žemos doros žmogus, kad net Tumui duotąjį žodį sulaužė ir jį apgavo. Ligi Tumas nuėjo pas Musteikį p. Skučas liepė parašyti nutarimą, kuriuo aš kaipo „pavojingas visuominės tvarkai asmuo" — ištremiamas visam karo stoviui į Varnius. Atėjęs sekančią dieną senelis, mano profesorius, pro ašaras nusiskundė, kad jį apgavo ir dabar dar vienas tėra išsigelbėjimas iš lietuviško Sibiro—tai kelionė užsienin, išskiriant Latviją, Vokietiją, Austriją ir Lenkiją, arba pamėginti duoti skundą. Skundą duoti visiems tiems niekšams, atsisakiau ir pareiškiau noro važiuoti užsienin. Įteikiau Tumui prašymą, kad nuneštų, kur reikia.

29. IX.

Šiandien gaunu komendanto parėdymą, kuriuo paliuosuojamas 5 dienoms sutvarkyti savo reikalus ir apleisti per tą laiką Lietuvą. Bet nuėjus man pas komendantą atsiimti dokumentų, j s pareiškė per adjutantą, kad savo nutarimą atmainąs ir aš privalau per 3 dienas apleisti Lietuvą.

30. IX.

Išgavęs dokumentus, už kuriuos reikėjo mokėti nė įstatymais numatyta studentams kaina, bet kaip paprastam piliečiui, vakare lydimas pažįstamų draugų būrelio, atvykstu Kauno stotin. Budrioji žvalgyba ir čia mane seka. Beinant į peroną, mane sustabdo žandaras.

Prityrimas parodė, kad moksleivijai labai daug duoda lavinimasis kuopelėse Bet suprantama laisvas, be jokių cenzūrų, kontrolių ir be tokių globėjų, kuriems labiau rūpi laikyti jaunimas už apynasrio, o ne jc laisvas lavinimosi darbas. Tokiose kuopelėse pirmon eilėn turėtų būti kritingai, diskusijų keliu, nagrinėjami įvairūs gyvenimo klausimai, t. y., tie klausimai, kuriais įdomaujas patys moksleiviai. Išpradžių reikalinga imtis tokių klausimų, kurie lengviau įkandami ir suprantami. Žinoma, kad imantis nagrinėti kokį nors klausimą, reikia prie jo prisiruošti, daug skaityti ir mąstyti, kad jį aiškiai įsivaizduojus. Veliau, padėjus pagrindą, galima statyti pats lavinimosi ir pasaulėžvalgos namas toliau, renkant:s sudėtingesnė medžiagą. Nes neturint pagrindo, visas namas gali sugriuti ir galvoj liks vien miglotas chaosas. Todel atsižvelgiant į visas mokyklos, bendrabučių sunkias sąlygas, darbas reikia dirbti laipsniškai ir apgalvotai.

Pradedant darbą, nereikia triukšmauti, kaip paprastai pas mus įprasta. Nes žymaus vokiečių filozofo Ničies žodžiais tariant. „Pasaulis sukas ne apie naują triukšmą, bet apie naujas vertenybes". Gi prie naujų vertenybių tegalima prieiti per didelį pasiryžimą ir sunkų bet nuosakų darbą. Tik tai, kas bus atsiekta tuo darbu, padės mums išklaidyti tas tamsyb'ų jėgas, kurios šiandien gan stipriai laiko apgaubusios gyvenimą.

Aplink ką turėtų suktis darbas tose moskleivių lavinimosi kopelėse? Pirmių pirmiausiai aplink tą, ko šiandien labiausiai trūksta netik lietuvių moksleivijai, bet visam atsilikusiam mūsų kraštui. O trūksta rimtesnio pasiruošimo švietimo ir kultūros darbui. Jaunuomenei trūksta gilesnės pasaulėžvalgos, karštesnio užsidegimo dirbti mūsų atsilikusio krašto vargstančių darbo žmonių labui; labai trūksta plačiau pagrįsto supratimo, iš kur kyla tie visi gyvenimo vargai, nelaimės, kaip mokslas į tai žiūri, kokios teorijos bei keliai tam visam pašalinti ir t.t.

Jeigu mes pažvalgsime į visas mūsų mokyklas, kokius auklėtinius jos išleidžia, — tai pamatysime, kad aukštesniųjų klasių mokinys, abiturientas, seminaristas ir net studentas yra visai beveidis. Jis neturi aiškios savystovės pažiūros, jokio gilesnio išsilavinimo. Jis mano, kad socialiniais gyvenimo klausimais suspės užsiimti ir visa tai atidėlioja, kol galų gale pasijunta, kad jau gyvenime, kuriame reikia dirbti atsakomingas darbas. O čia pasirodo, kad visos tos sausos geometrinės formulės, teorėmos, visai netinka praktiniam gyvenimui. Gi to, ką įkalė dvasiškas tėvelis galvon apie tautybę ir tikybą, bevadžiodamas po įvairias eucharistininkų, skautų kopeles ir tų visų moderniškų bei tautiškų šokių kurių išmoko besibastydamas iš kampo į kampą—per maža.

Jeigu gyvenime pasitaikė kur nors savystovial žingsnis žengti—oj koks škandalas. Tuoj bėgama klaustis atsilikusio nuo gyvenimo dėdės ar tetos, nes patys savarankiai galvoti nepratę ir todel nežino, kaip elgtis ir pertai reikia laikytis kam nors įsikibus už skvernų.

Mūsų moksleivių tarpe įsigalėjo labai klaidinga nuomonė apie tautybę. Iš jos tiesiog liedinama aukso veršiai ir skvernus pasikėlus šokama aplink juos. Kaip visa, kas perdėta, nesveika, taip ir tautybė pas mus pradeda virsti sukvailėjimu. Esi lietuvis, kalbi lietuviškai, išmok gerai savo kalbą, pažink savo tautos padėtį, pažink savo kultūrą. Kas naudinga palaikyk o kas atgyveno ir trukdo tolimesniam progresui, reikalinga atmesti be dvejonių, tiesiant keliai naujiems gyvenimo reikalavimams. Žodžiu, visa kame reikia būti griežtu realistu, žiurinčiu į dalykus blaiviai ir nepasiduodant jokioms fantastinėms iliuzijoms. Nes žmogus, kuris nori būti naudingas—neprivalo atsiliksi nuo nuolat žengiančio pirmyn gyvenimo. Kas atsilieka, tam sunku jis prisivyti ir tuomet jau reikia leistis į visokias mistines, nieko bendro su realybe neturinčias, svajones.

Tuomi visai nenorima neigti tautybės. Socialdemokratija nieko neturi priešingo prieš išmintingai suprasta tautybę. Nes juk ir pats socializmo mokslas siekia prie viso pasaulio tautų solidarumo. Ir todel mes griežtai smerkiame tautų nepykantą, kuri neša įvairius karus, o su jau ir visas nelaimes. Pats žiaurus gyvenimo patyrimas įrodė, kad žmonijos išganymas ne šovinistinei suprastoj tautybėj. Priešingai, joje yra visos žmonijos nelaimės. Ir tie visi, kurie jums sako, jog „visa bus gerai, tik bükime geri lietuviai", yra arba neišmanėliai arba sąmoningi melagiai, kuriems rūpi suklaidinti jaunuomenė, jos akis nukreipti nuo pačių svarbiųjų gyvenime viską len인čių veiksnių. Taip elgiasi visi tie, kurie iš šių dienių vargo ir ašarų, turi pertekliaus pilną gyvenimą. Jeigu jie neklaidintų žmonijos, o ypač priaugančių kartų, tai jų viešpatavimui labai greit ateitų galas Ir taip sako ne tik lietuvių, bet ir italų, išpanų, lenkų ir kitų tautų fašistai

---

— Kame dalykas?—klausiu.

— Atsiprašau, mums pranešta, kad tamsta veži šilką iš Berlino. Prašome užeiti, mes padarysime kratą.

— Juk tamstos, turbut, ne akli ir matote, kad važiuoju ne iš Berlino, bet iš Kauno ir ko iš manęs norite?

Mums besivaidijant priėjo du žvalgybos agentai ir prievarta nusivedė mane kratyti. Dabar aš supratau, kokio šilko jiems reikia. Man niekad nebuvo atėję galvon, kad grynai tautiška dabartinės valdžios žvalgyba, surinkta iš „tikrųjų tėvynės sūnų" ir parsidavėlių studentų korporantų—būtų ant tiek kvaila. Žinodamas iš anksto, kad buvusis cariškas ochranikas Budrys, buvo davęs specialų parėdymą savo bernams sekti kiekvieną mano žingsnį—aš gabensiu kaž kokį nelegalų šilką iš Berlino, važiuodamas iš Kauno. Vargu ar pasauly rastųs koks nors didesnis ir kvailesnis mulkis už tuos „Vyties Kryžiais" apkabinėtus ponus. Och jus tautiški idiotai, jei jums dar kartą priseis ieškoti pas mane šilko, tai ieškokite ne čemodane, bet galvoje. Užsidarę mane tie lietuviški šlapjurgiai, pagrindinai iškrečia. Bet nieko neradę, nudzimbina, kaip tikri p. Smetono šunės nuleidę uodegas.

Traukinys sušvokščia. Sudiev Lietuva. Mes vėl susitiksime, kuomet Tu pritrūkus kantrybės ir nušluosi tuos budelius, uždėjusius Tau fašistinės verguvės retežius.

1. X

Pramerkęs akis ant Latvijos rubežiaus, susidūriau su laisvais šviesaus ryto spinduliais. Mano gi tėvynę pasilukusia užpakaly, laikė dar apgaubusi tamsi reakcinga naktis. Naktis, po kurios priedanga kaukė šunes: ukščiavo pelėdos ir šiksnosparniai keldami triumfo, puotą ant liaudies sūnų kapinynų. Iš pavydo laisvajai Latvijai ir gilaus širdies skausmo sušukau atsisveikindamas pavergtam kraštui:

„Trauk smarkiau galingą Laisvės Dainą.
„Te greičiau prakilnus Rytas eina".

1927 m. Kauno kalėjimai—Latvija.

Stud Pranas Ancevičius.

nacionalistai. Todel šalin apgaulingą fašistinė tautybė, šalin jos auksiniai veršiai.

Dar daugiau klaidingumo mūsų moksleiviai prisirinkę link tikybos ir bažnyčios. Nereikia manyti, kad kritingumas šiuose klausimuose yra jau bedievybė ar tikėjimo griovimas. Žinoma, laisvos, sveikos pažiūros negalės kęsti nei dovatka, net kunigo gaspadinė, nei pats kunigas, kuris tikėjimą laiko savo asmenišku bizniu. Kunigas prikalba visokių nesamonių apie kitų nuodėmes (apie savąsias nutylima), kad labiau tamsius žmones prigązdinus pragaru ir kitokiomis baidyklėmis, tam tikru pasipelnimo tikslu. Mes gerbdami kiekvieno žmogaus įsitikinimus ir laikydami tikybą g r y n a i a s m e n i š k u žmogaus dalyku—negalime nekovoti prieš ją, k a i p o i š n a u d o j i m o p r i e m o n ę. Nes tikėjimas, kuomet po jo šventa priedanga slepiami šlykštus buržuazijos ir kunigijos asmeniški interesai — yra labai kensmingas visuomenei dalykas. O pas mus šiais laikais tikyba ir yra didžiausia išnaudojimo priemonė. Prisidengę jos šventenybe, dvasiški tėveliai rūpinasi, kad visur priperėti juo daugiau davatkų, „gyvojo rožančiaus" būrių, patiems įsispraudus į jų pašaukimui visai neleistinas visuomenes įstaigas, kad paskiau visus tuos šlykščius planus pridengus obalsiu „Dievui ir Tėvynei". Ir rezultate, kaip išlenda yla iš maišo, mes matome, kad tie „šventieji" sutanuose ir be sutanų stengiasi paimti į savo rankas mokyklas, valstybės vairą ir t. p, kad galėtų varyti „katalikišką biznį. Todel jaunimas, šitiems tamsybių apaštalams, prisidengusiems tikybos kauke privalo pasakyti: šalin veidmainiai iš kelio, mes patys be jūsų pagalbos pasieksime savo idealų.

Šiuo kartu ilgiau teko sustoti ties tautybe ir tikyba. Nes tų sąvokų klaidingas supratimas, duoda daugiausiai progos įvairiems maskuotiems ponams, laikyti pririšta Vilniaus krašto lietuvių moksleiviją, ant siaurio partinio pavadžio.

Lietuviškoji Vilniaus krašto moksleivija, kuri lg šiol buvo visaip varžoma—privalo numesti ją slėgiančius retežius ir susirūpint visapusišku savęs lavinimu. Visai teisingai rusų rašytojas Turgenevas savo veikale „Tėvai ir Vaikai" Bazarovo lūpomis pasakė: Kiekvienas žmogus privalo pats save išlavinti ir iš auklėti. Tuos žodžius reikalinga itin įsidėmėti mums Vilniaus krašto moksleiviams. Nes jeigu mes neprasirūpinsim savimi, mumis nė tiek to nepasirūpins tie, kurie stengiasi mus įkinkyti į savo biznio vežimėlį.

Vilnius, 14. XI.

Moksleivis.

Vilniaus lietuvių moksleivių padėtis bendrabučiuose.

Vilniuje yra gan didelis būrys lietuvių moksleivių. Apie jų nevykusį auklėjimą mokyklose ir lavinimą įvairiose kuopelėse, jau buvo šiek-tiek rašyta pereitame laikraščio numery. Šiame straipsnely norėčiau bent kiek pajudinti tą moksleivių gyvenimo pusę, kurią nutylėjo straipsnelio, „Kultūrinė Vilniaus krašto lietuvių padėtis"—autorius. Man rūpi pažvelgti į mūsų mosleivių vidujinį užmokyklinį gyvenimą.

Nedidelis lietuvių mokinių skaičius yra auklėjamas šeimynose; dauguma jų gyvena bendrabučiuose, kurių Vilniuje priskaitoma net 9. Tuos visus bendrabučius užlaiko Liet. Labdarybės d-ja, arba, kaip visi papratę vadinti: „Centro komitetas". Tas C. K., kasmet esti perrenkamas, teisingiau pasakius, davatkėlių patvirtinamas. Nes jau keli to komiteto „vadai" galės greit švęsti savo 10 metų „*jaunimo globojimo*" sukaktuves. Kaip švietimo, taip ir labdarybės draugijose, veikimo vairą stipriai laiko kunigai su savo ištikimais sėbrais, kuriems rūpi netiek visuomenės bei jaunuomenės reikalai, kiek šiltos vietelės ir savo dūkrelių kraitis. Nors tokia veikimo linkmė ir nelabai pritinka tiems žmonėms, kurie kiekvienam žingsny kartoja: „Mylėk artymą, kaip pats save". Taip iš viršaus atrodančios labdarybės d-jos valdyba, nesigailėdama savo krikščioniško triūso, renkasi kas savaitę ir daro tam tikrus nutarimus, kurie tik nutarimais ir palieka. Gi visokias derektyvas jaunuomenės auklėjimui duoda koletas asmenų savo asmeniškų išskaičiavimų vedami su stipria kaip ola „Taryba" — būrių davatkų

Dabar pažiūrėkim toliau.

Kiekvieno bendrabučio priešaky stovi atsakomingas asmuo — vedėjas arba vedėja. Jų pareiga — auklėti moksleivius. Bet juk auklėjimas — tai nėra jau šiaip sau tuščias žodis. Šiandiena kultūringose valstybėse reikalaujama, netik žmonėms, bet ir gyvuliams globoti tam tikro gilaus pasiruošimo. Tai ką jau bekalbėti apie jaunuomenės auklėtojus, kuriems į rankas pavedami ne guvuliai, bet jaunuoliai, kaip labai deli katni medžiaga, kuriai apdirbti reikalinga jos visapusiško pažinimo. Juk jaunuomenė su savo jauna lankščia psichika, tai ne medis gabalo, sugadinęs nenumesi į patvorį, bet išleisi į gyvenimą invalidą, kuris ateity bus našta visuomenei.

Pažiūrėkim, kokie gi žmonės mūsų bendrabučiuose eina tą svarbią, atsakomingą jaunuomenės auklėjimo pareigą. Nu gi, be mažų išimčių, buvusios tarnaitės, lenkų valdininkės, pilnos įvairių zababonų senos nervingos panos ir kiti panašūs tipai, kurie apie jaunuomenės auklėjimo pedagogiją ir psichologiją vargu ar kada nors girdėjo. Jų giliausiu įsitikinimu turbūt tas visiškai ir nereikalinga. Jiems viena svarbu, kad jie atsisėdę globėjų soste jaučiasi labai gerai. O globojamieji, kurių dauguma atvežti iš tamsaus užglušinto sodžiaus, esti paklusnūs, tylūs ir nieko nereikalauja. Atrodo, kad taip ir reikia. *Paklusnūs* atvažiavo, — *paklusnūs* ir išvažiuoja.

Bet čia ir yra visa mūsų visuomenės nelaimė. Juk sveikas, pilnas gyvenimo ir energijos jaunuolis ne tam atvyko, kad iš mokti lankstytis, būti paklusniu, ko jis be vargo galėjo pasiekti sodžiuj, — bet tam, kad savo jauną protą, jėgas, kurios veržiasi į darbą, iš rutuliuoti, išlavinti ir pažinti tą sudėtingą pilną įvairumo gyvenimą, kuriame atlikdamas savo pareigas, galėtų šį tą nuveikti. Ir tada, kai jis veržiasi prie pažinimo platesnio pasaulio globėjai, stato savo griežtą „ne", aprubežiuodami jo lakią fantaziją sausomis bendrabučio taisyklėmis, kuriose vyrauja aklas supuvusių autoritetų garbininimas O jeigu ir atsiranda kartais vienas-kitas daugiau iniciatyvos ir savarankumo turintis auklėtinis, kuris mėgina troškinant kevalą pralaužti, — tai tuoj gauna „bedievio" ar „bolševiko" vardą ir yra laikomas „maištininku". Savaime aišku, kad tokiose sąlygose pradeda atbukti jausmai, nykti energija ir iniciatyva, o gajus jaunas organizmas, negaudamas tinkamo dvasios peno, turi skursti. Todel visai nenuostabu, kad jaunime susidaro toks nusistatymas: „Nors ir matau neteisybę, visuomenei daromas skriaudas; nors man čia ankšta ir trošku — tylėsiu, pataikausiu, veidmainiausiu ir t. t. Nes už tai šį tą gausiu".

Tai ko norėti iš tokio jaunimo, kuriam tenka 8—10 metų gyventi tokiose sąlygose? Suprantama, kad jis ir toliau, eidamas aukštesnį mokslą ar šiaip savarankiškai gyvendamas, neturi jėgų nusikratyti tiems vergiškiems pančiams, kuriais jį per 8—9 metus globėjai kaustė, nors kartais jo užbukintas protas ir kąkitą jam sako. Užklaustas, kodel jis taip veidmainiaująs, ne vienas atsako: „Taip mane mokino ir auklėjo".

Štai bendrabučių ir jų aukštai kvalifikuotų auklėtojų darbo vaisiai: „arba *vergas* arba *maištininkas*".

Kitaip ir būti negali. Juk obuolys nuo obels toli nekrenta. Kokie globėjai, tokie ir auklėtiniai. Visai nenuostabu, jei augę tokiame bendrabuty, jaunuoliai ar jaunoles išėję į platų gyvenimą ir neturėdami savy jokio moralinio atsparumo ir savystovumo, greit iškrypsta ir plaukia, kur vėjelis papučia. Tokios auklėjimo pasekmės priveda prie to, kad jaunos mokytojos, apleidusios bendrabūtį ir pasijutusios „savarankės", paskęsta supuvusioj miesčioniškoj aplinkumoj. Tas darbas, kuriam juos ruošėsi, nustumiamas į šalį. Jo vietoj atsiranda šimtai kitų miesčioniškų rūpesnių. Todel, viena kitą pralenkdamos, vejasi madas, puošiasi, cackijasi, kad įtikus visokio plauko lesničams, karininkams, komendantams. O apie tai, kad liaudies mokytoja privalo būti pavyzdingu žiburiu tamsiame sodžiuju, kuris draugiškai padėtų klajojančiai tamsoje liaudžiai,—ir kalbos nėra.

Nuo mokytojų neatsilieka ir jauni mokytojai, kurie, gavę algą, pirmon eilėn rūpinasi prisipirkti krepšius degtinės ir platinti sodžiuje blaivybę.

Kokia nauda iš tokių liaudies švietėjų visuomenei, kurie visiškai atsilikę nuo pedagoginės literatūros ir šiaip mokslinių naujenybių, dirbą „švietimo" darbą, —aišku kiekvienam.

O kas tame kaltas? Aišku, kad kaltas bendrabutis, kuriame jie augo ir arklėtojos, kurs nuolat kaldamas dievo, artimo ir tėvynės meilės reikalingumą, — neparuošė auklėtinio prie tikrojo darbo ir gyvenimo. Neparuošė todel, kad ir pats savyj dažnai to neturi, nes dirba jam pavesta darbą ne iš pašaukimo, bet išrokavimo ir pinigų dėlei.

Tokiose, trumpai apibrėžiant, sąlygose auklėjasi mūsų jaunimas. Gyvena, kaip nekalti žvėriukai, bijodami pareikšti balsiais savo mintis, norus, troškimus, parodyti iniciatyvą, jie vieniems pataikaudami, kitų neapkęsdami, kiekvienam žnigsny turi veidmainiauti. Savo auklėtojus mato tik tada, kai juos bara. Esti ir tokių bendrabučių, kurių auklėtojai gyvena kitame miesto gale. Iš to matosi, kad jokių artimesnių tėviškų santykių nepažįsta; o santykiuose su draugais turi būti atsargūs, nes yra „išrinktųjų" ir „nupeiktųjų" laipsniai.

Aišku, kad toks auklėjimas niekados nepriruoš išlavintų, aktingų su iniciatyva kultūros darbininkų. Visuomenė, norinti pekelti Vilniaus krašto lietuvių ekonominį, kultūrinį gerburį, privalo į tokį auklėjimą pažiūrėti kitaip. Norint duoti visapusiškai išsilavinusių žmonių ir gerų dabininkų ateičiai — reikia duoti visų pirma, gerų auklėtojų ir pedagogų, bet ne akloms davatkoms bei kūno ir dvasios invalidams pavesti atsakomingas darbas.

K—ma.

Vilnius, 5—XI.

Atviras laiškas Latvijos Mokytojų Sąjungos Lietuvos valdžiai.

Mes, Latvijos Mokytojų Sajungos Tarybos delegatai ir svečiai iš visos Latvijos kampų, skaičiuje 200 asmenų, atstovavusių virš 3000 Latvijos mokytojų, pareiškiame savo giliausią užuojautą tiems Lietuvos mokytojams, kurie delei jų demokratiškų pažiūrų ir įsitikinimų, dabartinės politinės situacijos viešpačių yra šalinami iš vietų; atiduodami teisman, talpinami į kalėjimus, ištremiami į koncentracijos lagerius ir visokiais kitokiais būdais persekiojami.

Mums, kurie patys esame iškentiję panašius persekiojimus, buvusio Rūsų caro neaprėžto valdovavimo laikais, dabar giliai liūsti širdys, del mūsų brolių tautos valdovų trumparegybės. Jei jau didžiulė Rūsija su savo šimtais milijonų gyventojų ir milijardiniais turtais neištesėjo priespaudos metodais išsilaikyti ir gyvuoti, kaipo lygios vertės vienetas tarpe kitų kultūringų valstybių, kaip-gi tai galima būtų pasiekti mažosioms valstybėlėms!?

Mūsų ateitis gali būti užtikrinta vien tik visos tautos jėgų susivienijime, teisingame tautos valdyme, demokratijoje. Gi savitarpis naikinimasis ir žudymasis, kas esti Lietuvoje dabar, gali prives i tiktai prie vieno dalyko— prie nustojimo sunkiai įgytos nepriklausomybės. O pastarasis gali tapti pavojingu ir mums, kitoms naujosioms valstybėms.

Nėra kitos išeities mums, Latvijos mokytojams, kurie turime širdingus prietelystės ryšius su Lietuvos mokytojais ir su visa mums, sulig kraujo, gimininga Lietuvos tauta, kaip kreiptis į Jus, dabartinę Lietuvos valdžią, su šiuo viešu pareiškimu ir prašymu:

Nežaiskite su savo tautos ir valstybės likimu!

Baikite savo neišmintingą darbą,— tautos žudymą.

Argi nematote, jog Lietuvos priešai nesnaudžia, bet laukte laukia valstybės žlugimo ir podraug tuos valandos, kada galės pasinaudoti jos silpnybe. O iš to gali būti vienas įvykis—nauja tautos vergija!

Te neturi būti Jūsų tokie pageidavimai. Iš nepriklausomybės padėties tauta nuvesta į naują politinį priklausymą, niekados kaltininkams nedovanos ir nei mūs, artimieji lietuvių gentys, o podraug ir kitos kaimyninės tautos, taipog senosios kultūringosios tautos, nei istorija — nieks Jūsų nepateisins.

Bet jeigu užbaigsite sauvaliavimą ir vienysite visos tautos gaivinančias jėgas, tada Lietuvos tauta greit išnaujo atgis ir išaugs didelė, galinga ir garbinga, kaip tai buvo gilioje senovėje.

Nepaprastas mums šis atviras kreipimasis į Jus, Lietuvos valstybės valdžią, šis skverbimasis į antros valstybės gyvenimą, bet mes darome tai iš gilios meilės pobūdžio prie brolių tautos ir su giliu linkėjimu:

Saulės amžių gyvuoti laisvai Lietuvai ir mūsų brolių tautai!

Latvijos Mokytojų Sąjunga.

FAŠISTINĖJ LIETUVOJ.

Mums rašo:

Virbaly, iš 3 į 4 lapkričio, areštuota 18 jaunų darbininkų. Pakely į policija, jie buvo žiauriausiais būdais mušami. Policijoj egzekucijos tęsiamos toliau. Vienas iš areštuotųjų tarpo, žlezirbininkas **Jurgis Visockis**, 18 metų vaikinas, nepernešdamas mušimų, nutarė bėgti iš policijos. Bet priviję jį policiantai **Kovas** ir **Butvila**, revolverių šuviais, tik neužmušo. Nugabenus į ligoninę, drg. Visockas tuoj mirė. Dar vieną iš areštotųjų tarpo taip sudaužė, kad sekantį rytą jis buvo rastas negyvas. Jo pavardė slepiama ir pakolkas nepavyko sužinoti. Kauno laikraščiai visai apie tai nerašo.

Iš varnių koncentracijos stovykios.

Šiomis dienomis gavome laišką iš Varnių koncentracijos stovyklos. Rašo, kad ten yra 187 internuotieji, jų tarpe 10 moterų Trys moteris su mažais vaikais, mažesniais kaip 3 metų. Viena moteris neščia.

Del įvykių gegužės mėn 1 dieną praneša taip. Gegužės mėn. 1 d. visi politiniai kalinai prisisegė prie krutinių mažus raudonus popierinius bantikus. Administracija vertė nusiimti ir daugelį kalinių sumušė. Bet darbinininką Šleivį ir dar vieną studentą ypatingai

smarkiai mušė Šleikys buvo išvestas už stovyklos ir ten tiek muštas, kad vos pajėgė atgal pareiti.

Visa administracija buvo girta. Gyvuliškai rėkdami, jie veržėsi į kameras, gąsdindami kalinius, šaudė į lubas ir mušė kumščiomis. Pro adarus langus praeiviai gatve girdėjo triukšmą girtų Smetonos tarnų. Kad pateisinti savo girtą darbą prieš žmonių akis, sudarė penkiolikai kalinių bylą — už stovyklos kareivių agitavimą prieš fašistų valdžią. Karo lauko teismas tuomet 4 pasmarkė sušaudyti, 11 — nuo 10 metų iki gyvos galvos sunkiųjų darbų kalėjiman. Smetona susimilo ir tiems keturiems pakeitė mirtį sunkiųjų darbų kalėjimu iki gyvos galvos.

Gegužės mėn. 1 dieną, kalinių mušimu užsiėmė labai uoliai *leitenantas Kirkila*. Dabar įėjo į madą, jeigu karininkas nori užsitarnauti Vyties kryžių, arba gauti geręsnę vietą ir pasikelti per galvas kitų laipsnyje, — jis privalo mokėti ir galėti šaudyti į Lietuvos piliečius ir turėti išlavintą sumuštį ant jų žandų. Kiek tas viskas padeda „Vilnių atvaduoti" gali spręsti patys skaitytojai.

Leitenanto Kirkilos pavyzdžių mušime sekė viršila Urnėžas ir pusikarininkas Tamošiūnas.

Rugsėjo mėn. 28 dieną viršila Urnežas, vieno sargybinio padedamas, sumušė stalių Baldauską (iš Šaulių) ir vieną gimnazistą iš Tauragės. Mušė Baldauską iki tas neteko sąmonės. O paskui sugriebę už plaukų mušė jo galvą į sieną, net kraujais apsipylė. Gimnazistą daužė kumsčia per veidus, iki tie ištino.

Mušė karceryj. Mušėti kuž tai, kad vakare po 10 val. gulėdami lovoj kalbėjosi, tarpu savy.

POLITINIŲ EMIGRANTŲ REIKALU.

Š. m. lapkričio mėn. 3 d., Vilniuje suorganizuotas Lietuvos politinių emigrantų komitetas „LPEKV". Komitetan išrinkta: pirmininku — Jeronimas Plečkaitis, kasininku — Juozas Paplauskas ir sekretorium, stud. Pranas Ancevičius. Visais Komiteto reikalais asmeniškai prašome kreiptis šeštadieniais nuo 4 — 6 v. p. p. adr.: ul. Kijowska 2 – 27. Raštu: Wilno, Urząd Pocztowy I, skrzynka Nr. 115 „LPEKV".

PRANEŠIMAS.

Gavome iš Lietuvos žinių, jog politinė policija, norėdama suimti besislapstančius po miškus žmones, tyčiomis paleido gandą, kad nebėgtų užsienin, nes vis vien bus atiduoti Lietuvos valdžiai. O tuomet bus dar blogiau.

Del šių provokaciniais tikslais žvalgybos skleidžiamų Lietuvos gyventojų tarpe žinių, - mes turime pranešti, kad nei Vokietija, nei Latvija, nei Lenkija politinių Lietuvos emigrantų, parėjusių rubežių, negrąžina atgal ir neišduoda Lietuvos valdžiai.

„LPEKV".

Žodis iš esmės.

Pasiilsėję po pirmos atakos prieš Lietuvos politinius emigrantus, Vilniaus lietuvių klerikaliniai laikraščiai: „Vilniaus Aidas", Kelias" ir „Życie Ludu"—praėjus Rygos suvažiavimui ir pasirodžius „Pirmyn", — jie sudarę bendrą frontą su lenkų monarchistais, endekais ir pasistiprinę fašistiniais Kauno buterbrodais vėl išėjo į kovos frontą **Ginčytis su jais mes laikome perdaug žemu dalyku.** Mes tik pareiškiame sekančiai.

1) Pilniausiai suprasdami tamstų padėtį, mes žinome, kad tamstoms *volens nolens* reikia vaidinti **chameleono rolę,** t. y, keisti politines gaires su valdžios pasikeitimu Kaune ir laikytis šlykštaus vergiško dėsnio: **Kur laki—ten ir lok**.

2) Jeigu tamstos, ponai, norite išlaikyti tam tikrą liniją—tai prašome ateity nesidangstyti įvairiais slapukais ir kalbėti ne **ad hominem, bet iš esmės**. Nes toks metodas, kurį tamstos vartojate, yra atgyventas jezuitiškas viduramžių metodas ir rimtai kultūringai polemikai netinka.

3. Mes socialdemokratai, kurie del savo pažiūrų, fašistinių budelių buvom priversti apleisti tėvynę ir iš Lenkijos vyriausybės gavom leidimą laisvai apsigyventi Vilniuje ir dirbti organizacinį darbą, — esame jai dėkingi ir giliausiai įsitikinę, kad Lenkijos vyriausybė, nemėgins daryti tų **bergždžių žingsnių,** kad padarius iš mūsų kokį-nors sau naudingą politinį įrankį.

4. Todel šiandien, kuomet mes turime daug **svarbesnių uždavinių, negu ieškojimą kelių,** kaip atiduoti Vilnių fašistinei valdžiai, — be jokių dvejonių dirbame savo darbą. Jeigu mūsų darbas kam nepatinka,—tai tas mums visai nesvarbu.

Stud. Pranas Ancevičius.

Vilnius, 14 –XI.

Nuo Redakcijos.

Norėdami nušviesti visoj pilnumoj Rygos suvaziavimą, mes buvon priversti veik visas informacines žines iš Lietuvos atidėti sekančiam numerui ir, be to, išleišti ši Nr. 16 p. Ateity laikraštį leisim kas sąvaite 12 pusl.

Atsilankius redakcijon daug Lietuvių moksleivių, teko patirti, kad jie nori turėti mūsų laikrašty vietos, kur būt galima diskusiniu keliu aiškinti įvairius lavinimosi klausimu. Rildydami trokštančių sviesos jaunuolių valią,—nuo sekančio Nr. savo laikrašty įvesime skyrių „laisvoji gyvenimo mokykla", kuriame bus nagrinėjami įvairūs moksleivijos ir mokyklinio aukėjimo klausimai.

Kad laikraštis išeitų punktualiai, prašome visų nesivėlinti su raštais.

REDAKCIJA.

Ats. Redaktorius ir leidėjas: **Feliksas Smosarskis.** „ZORZA" Spaustuvė Vilniuje.